БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР! 1925 чылдан чыгып эгелээн

ШЫН

СЭКП-ниң Тыва обкомунуң болгаш Кызыл хооркомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Соведининиң органы

№ 85 (5489) 1963 ч. апрель 10, среда | Өртээ 2 көп

Партияның сорук киирикчи кыйгырыглары

Күш-ажылдың, тайбыныңның болгаш частың өөрүшкүлүг чаагай байырлалы—Май бир, хүн келген тудум улам-на чоокшулап орар. СЭКП Төп Комитединиң аңаа холбаштырган сорук киирикчи Кыйгырыглары бо хүннерде бистиң ужу-кыдыы көзүлбес, калбак-делгем черивистиң кырында бүгү дылдарда чаңгыланып турар. Сагыш-сеткилди хайныктырып кээр дараазында сөстер-биле ол эгелээн:

— Бүгү делегейниң ажылчы чоннарыныңң эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү, бүгү чурттарның ажылчыннарының чаңгыс эвиниң болгаш аңы-дуңмалышны чоруунуң хүнү — Май бирзи делгерезин!

Партия ТК-ныңң Май бирге Кыйгырыгларында бүгү депшилгелиг кижи төрелгетениңң тайбынче чаагай күзел-чүткүлү база улустарның хосталга база национал хамаарышпас чорук дээш демисели, демократияның болгаш социализмниң тиилелгезинче чаагай чүткүлү синниккен. Социализм болгаш коммунизм доктааттынмас күш-биле улам бурунгаар хөгжүп орар дээрзинге бүгү делегей бүдүреп турар. Коммунизмниң тугунда бижиттинген бүгү-ле чер кырынга Тайбыңны, Күш-ажылды, Хосталганы, Деңгерегени, Акы-дуңмалышкы өзуну болгаш Аас-кежиин бадыткап турар коммунизм делгерезин! деп өндүр чаагай сөстерни Кыйгырыгларда онзалап демдеглеп турар.

Делегейниң ажылчын ангызының тургусканы, социализмнин болгаш коммунизмниң оруу-биле чоруп, хостуг болгаш тускай догуннап, аас-кежиктиг, чаа амыдыралды тургузуп турар социалистиг чурттарның бүгү улустарынга болгаш Октябрьнің тугунуң адаа-биле тускай хамаарышпас чорукту, хосталганы чедип алыр дээш демисежип турар чурттарның ажылчы чоннарынга акы-дуңманың изиг байырын дамчыдып турар.

Чаа ниитилелче орукту салыр, коммунистиг ниитилелди тургузар өндүр улуг үүле бистиң улуг совет улузувуска болгаш бистиң ленинчи партиявыска онаажып турарынга чоргаарланыр бис. Коммунизмче биске орукту марксизм-ленинизмниң улуг өөредии чыгыдып турар. Коммунистиг партиявыс ленинчи идеяларны амыдыралга хажык чокка боттандырбышаан, коммунизмни долузу-биле тургузарының эртемге үндезилеттинген тодаргай планы-биле совет улусту чепсеглээн. СЭКП-нин чаа Программазын чедиишкинниг күүседиринче, социалистиг чарышка чаа-чаа чедиишкиннерни чедип алырынче партияның Кыйгырыгларында ажылчы чоннарны мынчаар сорук киирип турар:

— Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары! Бүгү күштерни коммунизмниң материал-техниктиг баазазын тургузарынче!.. Бүгү улустуң социалистиг чарыжын улам-на калбартыңар! Чеди чыл планының бешки чылының планын хуусаа бетинде күүседиилиңер!

Коммунизмниң материал-техниктиг баазазын, элбекшилди тургузары дээш шиитпирлиг дениселдин кол-кол угланышкыннары база катап тодаргай сиңниккен Май бирниң Кыйгырыгларын улуг делгем Төрээн чурттуң бүгү улустары-биле бир дөмей Тываның ажылчы чоннары улуг патриоттуг көдүрлүүшкүн-биле уткаан болгаш байырлалды күш-ажылчы чаа-чаа чедиишкиннер-биле демдеглээр дээш каш дапкыр бедик күжениишкиннер-биле ажылдап турар. Ол дугайын чеди чылдың бешки чылының бирги кварталының түңнелдери көргүзүп турар. Республиканың үлетпүр бүдүрүлгелериниң хөй нуруузу I-ги кварталдың бүдүрүлге планын чедиишкинниг күүседеннер. Ылаңгыя Кызылдың он сес бүдүрүлгелериниң үүле сүт заводу планын күүсетпээн. Электри станциязының, эзт комбинадының, туйбу заводунуң, респотребсоюзтуң АТК-зының коллективтери улуг күжениишкиннинг ажылдаанар. Чижээ, электри станциязының коллективи квартал планын 127 хуу күүсеткеш, пландан ажыр 1155 муң киловатт-шак электри энергияны ажылдап кылган.

Кыштың байдалы берге эртсе-даа республиканың малчыннары бо чылдың эгезинден эгелээш эрес-шудургу ажылдаанар. Оон түңнелинде республика бирги кварталда сүт садарының планын 106,3 хуу, эттиин 112,5 хуу күүсеткен. Эрткен чылдың бо үезинге бодаарга сүттү 3155 центнер, эзти 502 центнер хөйнү күргүнеге саткан. Ылаңгыя Тандының колхоз-совхоз бүдүрүлге эргелелиниң малчыннары улуг чедиишкиннерни чедип ап, сүттү, эзти бүдүреринің талазы-биле квартал планын дыка ажыр күүсеткен. Тандыда Дуржулга станциязы хөй эзт, сүт дээш демиселди чедиишкинниг чорудуп, квартал планынга көрдүнгенинге бодаарга 617 центнер хөй сүттү садып, эзт садар талазы-биле планын 152 хуу күүсеткен. «Межегей» болгаш «Тиилелге» совхозтарының мал ажылының ажылдакчылары база-ла багай эвес ажылданнар.

Оон-биле кады байырлал мурнунуң бо хүннеринде чамдык хожудап турар ажыл-агыйларның дугайын чугаалавайн барып болбас. Ылаңгыя Тес-Хемнин, Чөөн-Хемчиктиң бүдүрүлге эргелелдери күргүнеге сүт садарының квартал планын күүсетпээн. Кызылдың сүт заводу, пассажирлер АТК-зы база багай ажылдаанар. Бир эвес бо черлерге партияның кыйгырып турары ышкаш күрлавырларны долузу-биле ажыглаан, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиткен, ажыл-агыйны билдилиг башкарган база чарышты болур-чогууру-биле калбарткан болза, оларга ындыг хожудаашкыннар турбас турган ийик.

Партия үлетпүрүнүң болгаш көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилерин база культура тургузуушкунунуң ажылдакчыларын чаа-чаа ажыл-керектерже кыйгырып турар.

Көдээ ажыл-агый чылының чедиишкинниг болуру — частың бо хүннеринден хамааржыр апаар. Ам көдээнин ажыл-ишчилери шынгыы шылгалданы тудар. Гектар чер бүрүзүн угаазыладлыг ажыглаары, тарылганы үлегерлиг чорудары, бедик дүжүттүн быжыг үндезинин салыры олардан кол хамааржыр. Партия оларны часкы тарылганы үлегерлиг эрттирери дээш, тарааны, техниктиг культураларны болгаш мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедири дээш бүгү улустуң чарыжын калбартырынче кыйгырып турар.

СЭКП Төп Комитединиң Май бирге кыйгырыглары коммунизм тургузуушкунунуң кандыг-даа участкунда ажылдап турар кижи бүрүзүн сорук киирип турар, оон чаагай байдалының дугайында партияның болгаш чазактың доктаамал сагыш салышкынының тодаргай илерээшкини болур.

Боттарының тодаргай ажыл-керектери-биле коммунизмни тургузуп, кайгамчыктыг үеде чурттап турар бистиң совет кижилерни чырык чаагай коммунизмниң бедиктеринче бистиң башкарыкчывыс, төрээн Коммунистиг партиявыс эккел чоруур. Ынчангаш бистиң чурттуң хөй национал улустары чүректиң ханызындан база өөрүп четтиришкинбиле мынчаар чугаалап турарлар:

— Ленининиң тургусканы, Совет Эвилелиниң алдарлыг Коммунистиг партиязы делгерезин!

КҮЧҮЛҮГ КЫЙГЫРЫГ

Часкы хүнүнүң хереллери,
Алдын доозун чажыпкан дег,
Черни шыва апкан турда;
Частың шиник чараш боду
Аравыста хүлүмзүрүп,
Чечек хептиг базып турда,
Партияның
Майның бирге
Кыйгырыы-даа
База катап
бөмбүрзекте
чаңгыланды.
Сооттунган тракторлар
(Чарыштырар аттар ышкаш)
Ховуларже дывыржыдып,
Соруу китказын тараажылар
Часкы хөрзүн эриниринің
Хонук, шагын манап турда,
Элбекшилди,
байлактарны
Төрээн чуртка
Эгээртинмес
болдурар деп
кыйгы үнүү.

Күчүтениң күчүтени
Улуг-Хемни совет кижи
Арык суу дег аажылап,
Хүнүү, шакты чыыра тыртып,
Улуг Ленин төрээн хүнүн
Алдар-биле уткуп турда,
Партияның
Ленинчи
өткүт үнү
Базымывыс
шыңгыырадып,
дүргедетти.
«Ай-4» аттыг станциявыс
Космостуң делгеминден
Бисче медээ берип турда,
Алыс чаагай хүнүвүсче —
Коммунистиг даартагыже
Бисти хей-аът киирип турар
Онза күштүг
партийжи үн —
улуг кыйгы
Октаргайже
ужудутта
чалгын болду.

Б. ХӨВЕНМЕЙ.

Чоннуң амыдырал хандырылгазын улам-на экижидериниң, улустуң хереглел бараанныныңң шынарын улам-на бедидериниң болгаш ассортиментизин улам-на калбартырының дугайында

РСФСР-ниң Дээди Соведининиң Доктаалы

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак совет улустуң материалдыг болгаш культурлуг чаагай байдалын чайгылыш чок бедидер дугайында аажок улуг сагыш салышкының доктаамал илергейлеп турар.

Партияның XXII съездизиниң хүлээп алганы СЭКП-ниң Программазы болза, чурттуң экономиказын хөгжүдери, чаа кижини кижизидери болгаш совет кижилерниң доктаамал өзүп турар материалдыг болгаш угаан-бодал хереглелдерин эн долу хандырары совет ниитилелдиң кол сорулгазы болур деп тодараткан; капитализмниң кандыг-даа чурту-биле деннээрге, эн бедик амыдырал деннелди Совет Эвилелинге хандырар деп бүгү делегейге төөгүлүг ужур-дүзалыг сорулганы салган.

Совет Эвилели капиталистиг эн сайзырангай чурттар-биле деннээрге маргыш чок артык чүүлдерни хөй-хөй көргүзүглериниң талазы-биле ам безин чедип алган. Халас өөредилге болгаш медицина хандырылгазы, ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның төлевирлиг шөлээлери база өске-даа хөй-хөй кежиктер совет кижилерге шагда-ла аңаа болуушкун болу берген.

Чуртталга тудуу көзүлбээн хемчээлге калбарган. Чуртталга тудуунуң хемчээлинің болгаш темпилериниң талазы-биле Совет Эвилели делегейде бирги черни ээлеп турар. Бистиң чуртувуста квартираларны бир муң кижиге онааштыр алырга, АКШ-та, Франциядa, Англияда болгаш Италиядагызындан ийи катап хөйнү тудуп турар.

1962 чылда РСФСР-ге күрүненин акша-хөренгилериниң күсели-биле, а ол ышкаш чоннуң акша-хөренгилериниң күсели-биле болгаш күрүне чээлизинин дуазазы-биле хоорайларга болгаш ажылчын суурларга 50 миллион дөрбелчин метр хире ниити шөлдүг чуртталга бажыңнарын, азы 1.300 муң ажыг чаагайжыды туткан квартираларны тудуп, ажыглалга киирген. Оон аңгыда көдээ черлерге колхозчулар болгаш интеллигенция 197 муң чуртталга бажыңнарын тудуп алган.

Совет кижилер эзтти, сүттү болгаш сүт продуктуларны, чигирни хөйнү хереглеп, хеп, идик аймаан, телевизорларны, соодукчуларны, эт-хереклелдерни, пианиноларны болгаш культура-амыдыралдың өске-даа бараанныныңң хөйнү садып ап турар апарган. Чеди чылдың дөрт чылдарының дургузунда чуртка күрүне болгаш кооператив садында үүрмектеп садар бараан саарылгазының хемчээли 32 хуу өскен. Россия Федерациязынга чүгле 1962 чылда безин үүрмектеп садар садыг четкизин болгаш ниитиниң чемненилге бүдүрүлгелерин дамчыштыр 53,3 миллиард рубльдин бараанныныңң азы 1961 чылдыындан 5,6 хуу хөйнү саткан.

Бистиң чуртувуста улустуң хереглел бараанныныңң бүдүрерин соксаал чокка калбартырынче улуг кичээнгейни салып турар. Чиик үлетпүрүнүң ниити продукциязы 1958 чыл-биле деннээрге 1962 чылда 20 хуу, а аъш-чем үлетпүрүнүн —33 хуу көвүдээн; культура-амыдырал сорулгаларының болгаш ажыл-агыйның бараанныныңң бүдүрүп үндүрери 49,4 хуу көвүдээн. 1958 чыл-биле деннээрге 1962 чылда соодукчуларны 2,3 катап хөйнү, хеп чүүр машиналарны 3,4 катап, телевизорларны 1,9 катап, эт-хереклелдерни 1,9 катап, фарфор-фаянс болгаш сорттуг саваларны 1,4 катап хөйнү бүдүрүп үндүрген. Бо кылыгларның ээлэн хөйнү бүдүрери чеди чылдың планында контроль чурагайлар-биле көрдүнген онаалдаан ашкан.

Совет кижилериниң амыдырал деннелин улам-на көдүрериниң сорулгазын боттандырарында чугула чер чоннуң амыдырал хандырылгазының айтырыларынга хамааржыр турар. Партияның XXII съездизинин шиитпирин күүсетпишаан, совет органнар Россия Федерациязының чоннуң амыдырал хандырылгазын иледе экижиткен. Чеди чылдың дөрт чылдарының дургузунда ол ажылдарның хемчээли бүдүн чартык катап хире өскен. Амыдырал хандырылганың 26.500 бүдүрүлгелерин немей ажыткан, а ам 70 муң ажыг янзы-бүрү комбинаттар, ательелер, мастерскаялар болгаш хүлээп алышкын пунктулары бар болуп турар. Ол адырда 600 муң хире ажылчыннар, инженер-техниктиг ажылдакчылар болгаш албан-хаакчылар ажылдап турар.

Сөөлгү чылдарның дургузунда Россия Федерациязынга чоннун амыдырал хандырылгазының эргип чоруур бригадалар болгаш чагыларны бүдүрүлгелерге, колхозтарга болгаш совхозтарга шуут барып хүлээп алыры ышкаш ындыг хевири калбаа-биле нептерээн, хоорайларда квартираларны аштаар, урулгарны, аарыг кижилерни хайгаарап харагалзаар болгаш өске-даа чүүлдер талазы-биле бюролар улуг нептерээшкинниг болуп турар.

Амыдырал бүдүрүлгелериниң культуразы өскен, ажылдарның шынары экижээн, чагыларны күүседириниң хуусаалары кызырылган. Ажылчы чоннарның хандырылгазының депшилгелиг хевирлери дээш социалистиг чарышка хөй-хөй мурнакчылар, коммунистиг күш-ажылдың шалыпчылары болгаш бригадалары илереп үнген.

Бо чугула ажыл-керекке хөй-ниитини, чер-чер Советтериниң депутаттарын, профэвилел болгаш комсомол организацияларын калбаа-биле хандыткан черлерде чоннуң амыдырал хандырылгазы улуу-биле экижээн. Бо керекке эки үлегер-чижекти Москва, Ленинград, Волгоград, Новосибирск область, Краснодар, Приморск крайлар болгаш Сонгу-Осетин АССР көргүзүп турар.

Көдээ чоннуң амыдырал хандырылгазында чамдык чедиишкиннер чедип алдынган. Чеди чылдың дөрт чылдарының дургузунда көдээниң ажыл-ишчилеринге ачы-дуза көргүзер ажылдарның хемчээли 60 хуу ажыг көвүдээн. Көдээ черлерде 12 муң хире мастерскаялар болгаш хүлээп алышкын пунктулары ажыттынган.

Россия Федерациязында чурталга тудуунда, садыгда, ниитиниң чемненилгезинде, культура-амыдырал бараанныныңң бүдүрүлгезинде болгаш чоннуң амыдырал хандырылгазында улуг четпестерниң барын РСФСР-нин Дээди Соведи мооң-биле кады демдеглеп тур.

Элээн областарда, крайларда болгаш автономнуг республикаларда чурталга бажыңнарының тудуунуң болгаш ажыглалга киирериниң планы күүсеттинмейн турар. Чурталга тудуунуң шынары хожудап турар. Чамдыкта дыка чедир кылдынмаан бажыңнарны дужаап турар, ол чорук ажылчы чоннарның чемелээшкинин болдурып турар. Көдээ черлерде чурталга тудуун ажыл-агыйны хөгжүдериниң болгаш көдээ чоннуң амыдыралын экижидериниң перспективазын барымдаалавайн кылып турар.

Садыг организациялары чоннуң хереглелин болганчок-ла багай өөренип көрүп, улустуң хереглел бараанныныңң садыглаарынга үзүктелишкинни болдурып турар; дыка хөй магазиннерде хандырылганың культуразы ам-даа чавыс. Хоорайларда, ажылчын суурларда болгаш ылаңгыя көдээ черлерде ниитиниң чемненилгезинин бүдүрүлгелериниң четкизин кошкак хөгжүткен.

Культура-амыдыралдың бараанныныңң чамдык хевирлеринге хереглелди долу эвес хандырып турар. Бажың соодукчуларын, чадаг тергелерни, пианиноларны, телевизорларны, фарфор-фаянс саваларны, амыдыралдың электри приборларының чамдык хевирлерин бүдүрүп үндүрер талазы-биле үлетпүр хожудап турар; элээн хөй бараанныныңң шынары куду болуру үргүлчүлевишаан.

Амыдырал хандырылганың ам туруп турар деңнели ажылчы чоннарның өскен негелделеринге дүүшпейн турар. Чоннуң амыдырал хандырылгазының планын күүседир талазы-биле ылаңгыя Амур, Кострома, Брянск, Куйбышев областар, Алтай край, Татар болгаш Кабардин-Балкар АССР-лер онза хожудап турарлар.

Ол-даа болгаш өске-даа областарда, крайларда болгаш автономнуг республикаларда хеп, идик аймаан даараар, химиктиг апталга болгаш хеп будуур талазы-биле, амыдырал машиналарын болгаш приборларын септээр талазы-биле мастерскаялар чедишпейн турар, чунар бажыңнар, хеп чүүр черлер болгаш парикмахерскаялар чедишпес.

Мастерскаяларның, ательелерниң болгаш хүлээп алышкын пунктуларының тудуун ам-даа оожум чорудуп турар, тудуп турар чурталга бажыңнарында оларга хереглээр бажыңнарны болган чок-ла баш бурунгаар көрбейн турар ийикпе азы өске чүүлге ажыглап турар; мастерскаяларны болгаш хүлээп алышкын пунктуларын организастаарынга үлетпүр бүдүрүлгелерни, совхозтарны болгаш колхозтарны кошкак киириттирип турар.

Чоннуң хоорайның пассажирлер транспорту-биле сөөртүүрүн организастаарын экижидеринче чогуур кичээнгейни салбайн турар. Чамдык хоорайларда болгаш ажылчын суурларда трамвай, троллейбус, автобус болгаш такси-мотор шугумнарының четкизин оожум хөгжүдүп турар. Хоорайларның болгаш ажылчын суурларның тус-тус чуртталга болгаш үлетпүр районнарын хоорай транспорту-биле хандырбайн турар.

Амыдырал хандырылганың бүдүрүлгелеринде мергежилдиг кадрлар чедишпейн турар. Профессионал-техниктиг өөредилгениң системазынга болгаш курстар четкизинге ол кадрларның белеткели айыткан бүдүрүлгелериниң кадрлар талазы-биле хереглелин хандырбайн турар.

Автономнуг республикаларның хөй-хөй Министрлер Чөвүлелдери, ажылчы чоннар депутаттарының крайлар болгаш областар Советтериниң күүсекчи комитеттери, Улус ажыл-агый чөвүлелдери, министерстволар, төп албан черлери болгаш ажыл-агый органнары материал-техниктиг хандырылганың айтырыгларынче эргежок чугула кичээнгейни салбайн турар, амыдырал хандырылганың бүдүрүлгелериниң ажылының иштинче хандыр кирбейн турар, чоннуң амыдырал хандырылгазын экижидер херектиң талазы-биле заводтарның, фабрикаларның, совхозтарның, колхозтарның болгаш албан черлериниң удуртукчуларынга чогуур негелдени салбайн турар. Амыдырал хандырылганың бүдүрүлгелериниң ажыл-чорудулгазы дээш контрольга хөй-ниитини кошкак киириштирген.

Россияның Совет Федеративтиг Социалистиг Республиказының Дээди Совединин **доктаадыры болза:**

1. Чурталга тудуунда, чоннуң амыдырал хандырылгазын организастаанында, садыгда болгаш ниитинин чемненилгезинде, улустуң хереглел чүүлдерин бүдүрүп турар бүдүрүлгелериниң ажылында бар турар улуг четпестерни чайладырын автономнуг республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге, ажылчы чоннар депутаттарының Советтериниң күүсекчи комитеттеринге, экономиктиг районнарның Улус ажыл-агый чөвүлелдеринге, РСФСР-ниң министерстволарынга болгаш төп албан черлеринге хүлээдир.

2. Автономнуг республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге болгаш ажылчы чоннар депутаттарының крайлар, областар Советтериниң күүсекчи комитеттеринге дагзыры болза:

1963 чылда чонга ачы-дуза чедирер ажылдарның хемчээлинің талазы-биле, тудугнун болгаш химиктиг ашталганың база хепти будуур фабрикаларның, чунар бажыңнарның, хеп чүүр черлериниң, комбинаттарның болгаш амыдырал хандырылганын өске-даа тускайыктан бүдүрүлгелериниң четкизин көвүдедир талазы-биле доктаатынган онаалдаларны күүседирин хандырар;

амыдырал хандырылганың четкизин калбартыр, республикалар (АССР-лер), крайлар болгаш областар төптеринге база улуг хоорайларга үүрмек мастерскаяларны улгаттыр каттыштырарының күсели-биле хүлээп алышкын пунктуларының калбак четкилиг специализастаан болгаш механизастаан фабрикаларны, заводтарны болгаш мастерскаяларны, а районнар төптеринге — көдээ чонну хандырар көжүп чоруур мастерскаяларлыг, хүлээп алышкын пунктулардыг комбинаттарны тургузар;

амыдырал машиналарын болгаш приборларын ажыглаарының хөй-ниитичи хевирлерин улам ыңай хөгжүдер талазы-биле хемчегларни ажылдап кылыр болгаш боттандырар, культура-амыдыралдың болгаш ажыл-агыйның эт-хереклелдерин чонга хөлезиге бээринің пунктуларының четкизин калбартыр;

амыдырал хандырылганың бүдүрүлгелериниңге чагыкчы олуруп турда хеп, идик аймаан болгаш бажың хереклелдерин септээрин калбаа-биле организастаар, ательелерниң болгаш мастерскаяларның бригадаларының чагыгы ол черинге барып хүлээп алыр болгаш ажылдарны аңаа күүседири-биле бүдүрүлгелерге, ниити чурттаар бажыңнарга, совхозтарга болгаш колхозтарга барып турарын практика кырынга боттандырар, а ол ышкаш квартираларны септээр болгаш амыдыралдың өске-даа хевирлериниң талазы-биле чонга көргүзер ачыдузаны калбартыр;

амыдыралга херектиг хандырылга чүүлдериниң бот-үнезин чиигедир, бүдүрүлгелериниң ажылының орулгалыг чоруун бедидер болгаш ажылдарның янзы-бүрү хевирлеринге өртектериниң прейскурантызын улам-на чурумчудар талазы-биле хемчеглерни боттандырар;

чоннуң хандырылгазының культуразын экижидер, кыдыы бээр чүүлдерниң шынарын бедидер, чагыларны күүседириниң хуусааларын кызырар;

амыдырал албан черлериниң сорулгаларын чаа ёзу-биле, инициативтиг шиитпирлеп шыдаар аргалыг ажылдакчыларны олче чорудуп берип тургаш, амыдырал хандырылганың бүдүрүлгелерин кадрлар-биле быжыглаар дугайында хемчеглерни алыр.

3. Садыг четкизин болгаш ниитиниң чемненилге черлериниң бүдүрүлгелерин хөгжүдер талазы-биле хемчеглер алырын, хоорайларның болгаш ажылчын суурларның девискээрлеринге оларны деңгаарыштыр тургузарын хандырарын автономнуг республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге, ажылчы чоннар депутаттарының край, область Советтериниң күүсекчи комитеттеринге, РСФСР-ниң Садыг министерстволарынга болгаш Роспотребсоюзка хүлээдир

4. Хайындырары-биле белеткеп каан эзт аймаан, котлеталарны, быжырган картофельди, кукурузадан кылыгларны бүдүрерин калбартырынче чогуур хемчеглерни алырын РСФСР-ниң Улус ажыл-агый чөвүлелинге, экономиктиг районнарның улус ажыл-агый чөвүлелдеринге болгаш РСФСР-ниң Садыг министерстволарынга хүлээдир, ынчангаш ол кылыглар-биле ниитиниң чемненилге черлериниң бүдүрүлгелерин болгаш садыг четкилерин хандырарын көвүдедир.

5. Чоннуң хереглел бараанныныңга чурттакчы чоннуң хереглелдерин улам долу хандырар сорулга-биле культура-амыдырал болгаш ажыл-агый хандырылгазының бараанныныңң бүдүрер чорукту планнаарын болгаш удуртурун экижидерин, ол бараанныныңң бүдүрер чаа бүдүрүлгелерни тударынга болгаш оларның ам ажылдап турарларын алгыдарынга чиг-эттиг база капитал салыышкынын тускайлап бээрин РСФСР-ниң Күрпланынга болгаш РСФСР-ниң Улус ажыл-агый чөвүлелинге, экономиктиг районнарның улус ажыл-агый чөвүлелдеринге, автономнуг республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге, ажылчы чоннар депутаттарының Советтериниң күүсекчи комитеттеринге хүлээдир.

6. РСФСР-ниң Улус ажыл-агый чөвүлелинге болгаш экономиктиг районнарның улус ажыл-агый чөвүлелдеринге дагзыры болза:

амыдыралдың нарын техниказының бараанныныңң бүдүреринге специализастаттынган улуг бүдүрүлгелерни чоокку үеде тургузар, чурт үлетпүрүнден хүлээп алган бүдүрүлгелерни улгаттыр каттыштырарын болгаш специализастаарын чорудар;

культура-амыдырал болгаш ажыл-агый хандырылгазының бараанныныңң төлевилээр, чогаадын кылыр болгаш уран-шевер каастаар талазы-биле конструктор-технологтуг бюроларны организастаар.

7. Хоорайларның, ажылчын суурларның болгаш көдээ черлериниң чонун пассажирлер транспорту-биле хандырарын экижидериниң хемчеглерин ажылдап кылырын болгаш боттандырарын автономнуг республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге, ажылчы чоннар депутаттарының край болгаш область Советтериниң күүсекчи комитеттеринге, РСФСР-ниң Коммунал ажыл-агый министерствозунга база РСФСР-ниң Автомобиль транспортунуң болгаш чазаглыг оруктар министерствозунга хүлээдир.

8. Ажылдап турар бүдүрүлгелерде болгаш электростанцияларда үлетпүрүнүң турум сугларын хора чок болдурар талазы-биле газ арыглаар тургузулгаларның болгаш тудугларның тудуунуң база ажыглалының байдалын хынап көөрүн; ол керекте четпестерни узуткаар талазы-биле хемчеглерни алырын болгаш айыттынган тудугларның тудуунуң база оларны ажыглап турарының чорудулгазынга доктаамал контрольду тургузарын; чаа үлетпүр бүдүрүлгелерин газ арыглаар тургузулгазы чокка база үлетпүрүнүң турум сугларын арыглаар талазы-биле тудуглары чокка ажыглалга киирерин болдурбазын экономиктиг районнарның улус ажыл-агый чөвүлелдеринге, автономнуг республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге, ажылчы чоннар депутаттарының край, область Советтериниң, Москваның болгаш Ленинградтың хоорай Советтериниң күүскомнарынга хүлээдир.

9. Ажылчы чоннардан хандырылганың янзы-бүрү хевирлеринге чагыларны хүлээп алырының эргип чоруур хевирлерин калбаа-биле нептеретпишаан, колхозтар аразының комбинаттарын болгаш амыдырал хандырылгазының өске-даа бүдүрүлгелерин организастаарын, оларны чаңгыс ай төлевилелдер өзүгаар тудар чорукту боттандырарын колхозтарга сүмелээр.

10. Чоннуң амыдырал хандырылгазының бүдүрүлгелериниң тудуунга, чаартылгазынга болгаш калбартылгазынга 1963 чылда капитал салыышкыннарын кылырының аргазын дилеп тыварын болгаш аңаа салыышкыннарны немээрин автономнуг республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге, ажылчы чоннар депутаттарының край, область Советтериниң күүсекчи комитеттеринге, экономиктиг районнарның улус ажыл-агый чөвүлелдеринге, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелинин чанында Чоннуң амыдырал хандырылгазының кол эргелелинге, Коммунал ажыл-агый министерствозунга, Роспотребсоюзка болгаш Россия Федерациязының өске-даа министерстволарынга база төп албан черлеринге хүлээдир.

11. Ниити ажыглалдың автомобиль транспорту-биле амыдырал хандырылгазының бүдүрүлгелерин хандырарын экижидерин автономнуг республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге, ажылчы чоннар депутаттарының край болгаш область Советтериниң күүсекчи комитеттеринге база РСФСР-ниң Автомобиль транспортунуң болгаш чазаглыг оруктар министерствозунга хүлээдир.

12. Амыдыралга хереглээр машиналарга болгаш приборларга артык кезектерни бүдүрерин 1963 чылда калбартырының дугайында, а ол ышкаш амыдырал хандырылгазының бүдүрүлгелерин хандырарынга материалдарны немелде кылдыр тускайлап бээриниң дугайында айтырыгны шиитпирлээрин РСФСР-ниң Күрпланынга, РСФСР-ниң Улус ажыл-агый чөвүлелинге болгаш РСФСР-ниң Главснабсбытка хүлээдир.

13. Чоннуң амыдырал хандырылгазының бүдүрүлгелериге бедик мергежилдиг ажылчыннарны чогуур училищелерге белеткээрин дыка калбартырын автономнуг республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге, ажылчы чоннар депутаттарының край болгаш область Советтериниң күүсекчи комитеттеринге болгаш РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелинин чанында Профессионал-техниктиг өөредилгенин Кол эргелелинге хүлээдир.

14. Автономнуг республикаларның Дээди Советтериниң Президиумнары, Министрлер Чөвүлелдери болгаш ажылчы чоннар депутаттарының край болгаш область Советтериниң күүсекчи комитеттери чоннуң амыдырал хереглелиниң хандырылгазы-биле холбашкан айтырыгларны Советтерниң сессияларынга чугаалажып көөрү-биле үргүлчү киирип турар, бүдүрүлгелериниң ажылынга контрольду дынзыдар, чоннуң хандырарының культуразын бедидери дээш, чагыларны күүседириниң шынарының тергиин болуру дээш социалистиг чарышты калбартыр, бүдүрүлгелериниң, албан черлериниң, колхозтарның, совхозтарның ажылчы чоннарының хуралдарынга, а ол ышкаш чоннуң чурттап турар черинин аайы-биле хуралдарынга амыдырал хандырылгазының удуртукчу ажылдакчыларының отчёттарын кылырын практикага нептередир ужурлуг.

Культура-амыдырал болгаш ажыл-агый хандырылгазының бараанныныңң хөй-ниити көрүлдезин чорудар дугайында ажылчы чоннар депутаттарының Ленинград хоорай Соведининиң күүскомунуң инициативазын чүүлдүг деп көөр болгаш чүгле культура-амыдырал болгаш ажыл-агый хандырылгазының бараанныныңң бүдүрүп турар үлетпүрүнү әвес, харын амыдырал хандырылгазының, садыгның болгаш ниитиниң чемненилгезинин бүдүрүлгелеринге ындыг көрүлдени база чорударын ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге сүмелээр.

15. Экономиктиг районнарның Улус ажыл-агый чөвүлелдеринге хүлээдири болза:

чоннуң хереглелиниң бараанныныңң бүдүрерин калбартыр болгаш оларның ассортиментизин база шынарын экижидер, үлетпүр болгаш аъш-чем бараанныныңң бүдүрерин көвүдедиринге иштики курлавырларны болгаш аргаларны эн улуу-биле ажыглаар, чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүнүң чаа бүдүрүлгелерин тударын дүргедедир болгаш ам ажылдап турар бүдүрүлгелерни алгыдар талазы-биле хемчеглерни ажылдап кылыр болгаш боттандырар;

дерилгелерни эки ажыглаарының, оон аңаа куруг турарын кызырарының, бүдүрүлгелериниң ажылының эзлчеглиг болурун көвүдедиринин, ажылдың мурнакчы технологтуг чорудулгаларын болгаш аргаларын калбаа-биле нептередириниң күселиг-биле, база ол ышкаш машина тудуунун, электротехникайың болгаш аар үлетпүрүнүң өске-даа адырларының бүдүрүлгелериниң бүдүрүлгечи аргаларын ажыглаарының күселиг-биле чонга продукция бүдүрүп үндүрерин көвүдедириниң талазы-биле хемчеглерни ажылдап кылыр.

* * *

Чоннуң амыдырал хандырылгазын СЭКП-ниң XXII съездизиниң төөгүлүг шиитпирлериниң болгаш бистиң партияның Программазының салып турар сорулгаларының деннелинге чедир көдүрер дээш автономнуг республикаларның Министрлер Чөвүлелдери, ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтериниң күүсекчи комитеттери, министерстволар болгаш төп албан черлери, улус ажыл-агый чөвүлелдери бүгү күжүн салыр дээрзинге бүдүрелин РСФСР-ниң Дээди Соведи илергейлеп тур.

РСФСР-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң Даргазы Н. ИГНАТОВ.
РСФСР-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң Секретары С. ОРЛОВ.

Москва, Кремль. 1963 чылдың апрель 5.

Идеология ажылдакчыларының чөвүлел хуралы

НОВОСИБИРСК (СЭТА). Сибирьниң болгаш Ыраккы Чөөн чүктүң автономнуг республикаларының, крайларының болгаш областарының үлетпүр талазы-биле партия организацияларының идеология ажылдакчыларының чөвүлел хуралы ында ажыттынган. Бурят, Тыва, Якут автономнуг республикаларның, Алтай, Красноярск, Примор, Хабаровск крайларның, Амур, Иркутск, Камчатка, Кемерово, Магадан, Новосибирск, Омск, Сахалин, Томск болгаш Чита областарының муң ажыг төлөөлекчилери чөвүлел хуралда киржип турар.

Чаа байалдарының үезинде идеология ажылының дугайында илеткелди СЭКП ТК-ныңң РСФСР-ниң үлетпүрүнүң талазы-биле идеология киллизиниң эргелекчизиниң бирги оралакчызы Е. М. Чехарин кылган.

Илеткелдің соонда санал беришкини эгелээн.

Чөвүлел хурал ийи хүн үргүлчүлээр.

МАЛЧЫННАРНЫҢ АЖЫЛ-ХЕРЕКТЕРИ БОЛГАШ ПЛАННАРЫ

Кадарчының аалынга

ЧАСТЫҢ чылыг хүннериниң бирээзи. Харга кылаштаарга безин дааш чок. Улуг Сарголда кадарчы Ховалыг Салбырапович Дойдааның аалынга дүш эрте бергенде чеде бердивис. Учётчик эш Седен хойжунуң мартта отчёдун кылып алгаш, агитатор хүлээлгезин күүседип, аңаа олурган кижилерге беседа кылган.

СЭКП обкомунуң бешки пленумунуң дугайында беседазынга допчузу-биле:

— «Найырал» совхозтуң ажылчылери бүгү улустуң социалистиг чарыжынга киржип, чеди чылдың бешки чылын күш-ажылчы чедишкиннер-биле демеглээр сорулгалыг. Тарылганың шөлү дыка өзер, бистиң Үрбүн салбырынга кол культура кызыл-тасты 4600 га, кукурузаны 1200 га чедирер. Сарголдарның күр чердери ажыглаттынар. Малчыннарның мурнунга улуг сорулга база салдынган. Үүс хойга онааштыр 95 хураганны, бир хойдан 2,1 кг дүктү алыры планда көрдүнген. Тарып боозадылгага бо чылын беш муң хойну киирер. Күрүнеге 255 тонна эзти, 29 тонна дүктү садар хүлээлгелиг—деп чугаалааш, орук аайы-биле аалынга кирип, ажыл-амыдыралы-биле танышканывыс хойжу Бүрбү-Доржунуң ажылында четпестерни чугаалады.

Агитаторнуң чугаазы кыска, допчу болза-даа, аңаа олурганнарга чарышче кыйгырыг болу берген.

— Бо чылын 100 баш хойдан 100 хураганны, бир хойдан 2,5 кг дүк кыргып алыр хүлээлгелиг мен—деп, кадарчы О. Опул сорук киришкиниг чугаалады.

— Эки-дир, малчын бүрүзү бодунга бедиткен хүлээлгени алыры, ажылынга харыысалгалыг болуру чугула—деп, зоотехник деткип кагды.

Сарголдарда кыштаглаан хойжулар хөй, оларны кезиир, айның үчёдун шын кылыр, чаа малчыннарга чедирер дээш, өөрүм аъттаныптылар.

ЧАА-ХӨЛДҮҢ ажылчын кооперациязы садыгжы чок садыгны ырак малчыннарга тургузарының талазы-биле алээн дуржулганы чыып алган. Сарголдарның малчыннары хойжу Ховалыг Дойдааның бажыңында садыг барынга чаңчыга бергеннер. Ооң аалынга ийи чыл бурунгаар чораан бис, ынчан-на садыгжы чок садыг турган.

— Керосин, кээшпе, оттуг-ыяш садып алыры-биле келдим, санажып көрээли дээш, хары дөгүй берген кырган рублин сунду.

— Садыгжы эвес, хойжу кижи-ле болгай мен—деп хойжу баштактанды. Керосин күдүп алыр саванар кайда ирги?

— Савалыг келген мен, даштын аъдым дергизинде ийин.

— Бараанларның өртээн бижээш, ханада азыып каан, кым чежени хереглээр-дир, өртээн боду санааш, төлеп каар чүве болгай.

— Шыны-ла херек, алган чүвемниң өртээн бодунар санап, дузалап көрүнер, санап билир эвес мен—деп кырган дилээн.

Кадарчы улуг-ла хааржакты ажыдыптарга, малчыннарга эргежок чугула үүрмек барааннар база рубль, көпеек сугарынга өйлээн хааржакчыгаш ында болду. Сарголдарның малчыннары шай, таакпы, керосин болгаш өске-даа чүвелер дээш совхозтуң, ооң салбырының төвүнде магазиннерже чоруп турбас, боттарының аразында чурттап турар хойжунуң бажыңынга келгеш, чоруун бүдүрүп ап турар. Аңаа немей барааннарны машина-биле эккеп турар. Ынчангаш малчыннарның сеткили ханган чаныш турарлар.

Бистиң чамдык удуртукчуларывыс малчыннарга чедирер дээш, өөрүм аъттаныптылар.

ЧАА-ХӨЛДҮҢ ажылчын кооперациязы садыгжы чок садыгны ырак малчыннарга тургузарының талазы-биле алээн дуржулганы чыып алган. Сарголдарның малчыннары хойжу Ховалыг Дойдааның бажыңында садыг барынга чаңчыга бергеннер. Ооң аалынга ийи чыл бурунгаар чораан бис, ынчан-на садыгжы чок садыг турган.

— Керосин, кээшпе, оттуг-ыяш садып алыры-биле келдим, санажып көрээли дээш, хары дөгүй берген кырган рублин сунду.

— Садыгжы эвес, хойжу кижи-ле болгай мен—деп хойжу баштактанды. Керосин күдүп алыр саванар кайда ирги?

— Савалыг келген мен, даштын аъдым дергизинде ийин.

— Бараанларның өртээн бижээш, ханада азыып каан, кым чежени хереглээр-дир, өртээн боду санааш, төлеп каар чүве болгай.

— Шыны-ла херек, алган чүвемниң өртээн бодунар санап, дузалап көрүнер, санап билир эвес мен—деп кырган дилээн.

Кадарчы улуг-ла хааржакты ажыдыптарга, малчыннарга эргежок чугула үүрмек барааннар база рубль, көпеек сугарынга өйлээн хааржакчыгаш ында болду. Сарголдарның малчыннары шай, таакпы, керосин болгаш өске-даа чүвелер дээш совхозтуң, ооң салбырының төвүнде магазиннерже чоруп турбас, боттарының аразында чурттап турар хойжунуң бажыңынга келгеш, чоруун бүдүрүп ап турар. Аңаа немей барааннарны машина-биле эккеп турар. Ынчангаш малчыннарның сеткили ханган чаныш турарлар.

Бистиң чамдык удуртукчуларывыс ындыг садыгларны ыраккы малчыннарның төптеринге организастаар чүве болза, ону долгандыр турар малчыннарга дыка-ла өөрүнчүг болур ийик.

ХОВАЛЫГ ДОЙДААНЫҢ эрги кыштаанга бруцеллёзтуг хойлар турганындан чурт солуттунган. Ону эрткен чылын кылган, хойнуң кажаазы, чуртталга бажыңы чаартынган. Эрги кажааның ыяжын адаккы ыяжында кылгаш, ооң үстүнде чаа ыяштарны салган. Ооң ужуру хыраалаашкынны болгаш дүк чидириишкинин болдурбас дээш ынчаар кылган.

Хойжунуң өг-бүлези чаңгыс аай хевирниң, плиталыг, крышалыг, чугайлыг делгем бажында чурттап турар. Амгы бажыңы оларның ийи чыл мурнунда олурган бажыңынга канчап-даа дөмейлешпес. «Родина» деп радиоприемниктиг, ооң батареязы тывылбазындан ам дээреде ажылдавайн турар.

Кежээкиниң даштыкы ажыл-ижи доозулган соонда, өг-бүленің кежигүннери чыглыш кээп, хостуг шак үени культурлуг дыштанылгага ажыглаан. Ургларның кырган-ачазы, 64 харлыг Сат Чыргал ирей бодунун кылып алган игилинге тыва улустуң хоочун аялгаларын алээн каштыг ойнап бергени дыка хөглүг болуп, кайгамчык сонуургалды болдурган.

— Бистин өгбевис игил-биле дыка ойнап чораан дижир чүве. Ооң-на салгалындан менде артканы бо чүве, ол аалдар аразында ойнап чораан кижи-дир. Ам өске оюннардан ойнап көрүнер, ооңдарым — дээш иревис чолдак тонун, бөргүн кеде каапкаш, үне берди.

— Бис шыдыраалап көрээли, бо бичии ургулар кажыктар-биле ойнаэын — деп, М. Эрес-оол мындыг. Ол кежээни орайга чедир игилдеп, шыдыраалап, кажыктап, солун сактыышкыннар чугаалажып хөглүг эрттирдивис.

Малчын бүрүзүнге чаагайжыды туттунган бажыңныг болур, ооң культуразын өскүждери дээш бо өг-бүлеге дег сагыш салыр чүве болза, кижи бүрүзүнүң ажылдаарынга, чурттаарынга, ургларның кижизидилгезинге хөглүг, солун болуру чугаа чок.

Эш Дойдаа бо чылын кладовка, штукатура кылып алыр дээш амыдыраштан белеткенин эгелээн. Эрги кыштаанда бажының көжүргеш, чунар бажың кылыр деп турар. Партия обкомунуң бешки пленумунуң шиитпирлери амыдырала боттанырының бир тодаргай-херечизи ол.

АЛДЫҢ хою кирип келир үеэин бодап, дашкаар үне бээримге, карандылап эрип чыдар кара-кара хаялар баарын таварты чылыг кажаазынче углай чыскаалыпкан чүве дег шуужупкан хойлар аал коданынче кирип турдулар.

Сат Чыргаловна Үпүүлей—бо совет өг-бүленин ёзулуг-ла иели. Ажыл-ишке, амыдыралга ынакшылдыг болгаш чаңгыс чер чурттуларының хүндүткелин чаалап алган. Эш Үпүүлей бодунун депутат хүдээлгезин күүседип, район Советинин сессиязынга олуржуру-биле баш бурунгаар чорупкан болду.

— Бөгүн бистиң иревис хойну кадарып дузалашкан, аңаа шай чылдып, аъш-чем белеткеп каар-дыр—дээш, эш Дойдаа бажынче кире берди. Ажыл-иш, аъш-чем дээш ботботтарынга сагыш чөвангыр, эвилец-чымчак кижилер күш-ажылга, Төрээн чуртунуң хөрээнге чедишкиннинг, аас-кежиктиг болбайн-даа канчаар деп бодадым.

Ховалыг Салбыранович Дойдаа ажыл-амыдыралын мынчалдыр чугаалады: Мурнунда колхоз кежигүнү-даа чорааш, амгы совхозтуң ажылчыныдаа болу бергеш, үргүлчү кадарчылап келдивис. «Малды чидириг чокка чыл ажырып, алган хүлээлгевисти ажыр күүседир дээш бүгү күжүвүстү, деривисти харамнанмайн чордувус. Төрүүр хойга чорааш, республиканың мурнакчы малчыннарының үлегерин эдерип, үүс баш хойга онааштыр 125 хураганны бүрүн камгалап албышаан, дүктү ажыр күүседип чораан бис. Күрүнеге саткан дүктү, өстүрген хураганны, оларның эъдин санап, түннеп чораан чүве болза, мун-муң рубльдиң орулгалары төрээн колхоз, совхозувустун экономиказын хөгжүдеринге бистиң салыышкынывыс, үлүүвүс бооп кирген-дир.

Эрткен чылын 400 ажыг баш эр хураган хүлээп алдывыс, оларның бирээзи 15—20 кг децзилиг турган, ону 35—40 кг чедир децзилиг болдурар дээш ажылдаар хүлээлгени алган бис. Малдың семис, дүккүр болуру шын ажаалгадан, ажылга харыысалгалыг болурундан хамааржыр. Хойнун одарын үргүлчү солуп турар бис. Немелде мал чеми саван, сула, дус бисте четчири-биле бар. Ам безин 100 кг сула сөөртүп алырының чөпшээрелин алдым».

МООН сонгаргы сорулгаларны чугаалап берип көөрүн хойжудан сонуургап диледим.

— Бистиң малчыннарывыс ортузунда бот-орулга-чарылгалыг хойжу бригадалар тургузар дугайында чугаа-ла хөй. Бистиң удуртукчуларывыс бистен санал-онал айтырып, хөйле катап чугаалажып турарлар. Мени безин ооң бирээзин удуртурун саналдап турдулар. Бригада дугайында бисте улуг күзел бар. Хөй чугаалардан ажыл-херекче дидим кирер болза ажыктыг деп бодаар мен. Ооң төвү бүгү талазы-биле шилиттинген турары ажыктыг, бистиң бо черде суг чогу хомданчыг-дыр — деп, хойжу чугаалады.

«Найырал» совхозтуң дирекциязы, ында партком болгаш ажылчын комитеди тодаргай хемчегларни алыр ужурлуг. Малчыннарның культура амыдыралынче сагыш салырын партия обкомунуң бешки пленуму шиитпирлери негээн болгаш ону амыдыралга боттандырары бистиң сонгаарлаттынмас сорулгавыс.

Д. АРАКЧАА.

Көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилери! Часкы тарылганы үлегерлиг эрттирери дээш, тарааны, техниктиг культураларны болгаш мал ажылының продуктуларын бүдүрерин дыка көвүдедири дээш бүгү улустуң чарыжын улам-на калбартыңар!

(СЭКП ТК-ның Май бирге Кыйгырыгларындан).

БАШТАЙГЫ ХҮН

БАЯН-ТАЛА. (ТЕЛЕФОН-БИЛЕ). Чөөн-Хемчик бүдүрүлге эргелелинин «Октябрь 30 чылы» колхозунуң тарылгазының шөлү эрткен чылдыындан ыракта калбарар, ооң иштинде тараа культураларын 4145 гектарга тарыыр.

Колхозтуң кол хову турлаа Дүвүренде Кара-Сал Дамбаның бригадазы чүгле черниң эриирин манап, күчүлүг агрегаттарны бүрүн белеткеп алган. Частың чылыг хүннери эгелээн, апрельдиң 7-де ийи агрегат ховуже үнүпкен.

Куулар Шагдыр биле Монгуш Даңзы-Белектин башкарганы «ДТ-54» маркалыг тракторлар шөлдүң ыржымын дүвүредипкен. «ЛД-10» маркалыг дискалыг лущильник-биле олар хүннүң ийиги чартыында 40 ажыг гектарны ажылдаан. Ол болза, эрткен күзүн аңдартынган күр шөл, аңаа үнелиг культура болур кукурузаны (180 гектарга) олуртурун белеткеп турар.

Дүвүреннің механизаторлары шын базырып илииртээрин база улаштыр эгелээн. Баштайгы хүн Куулар Седип-оолдуң агрегады үнген, а дараазында хүн аңаа Хертек Калдар-оолдуң агрегады улажы берген. Долу эвес ажыл хүнүнде безин олар 100 ажыг гектарны илииртээн.

Ишкиннің шөлдеринде

СУГ-АКСЫ. (ТЕЛЕФОН-БИЛЕ). «Сүт-Хөл» совхозтуң Ишкин салбырының Кызаада хову турлаа таарымчалыг дериттинген. Ниити чуртталга бажыңнындан аңгыда, ында библиотекалыг, ойнаар янзы-бүрү херекселдиг кызыл булун, чунар бажың, столовая ажылдап эгелээн.

Дуржулгалыг бригадир Ондар Иманың удуртканы тараажылар хову ажылынга белеткелин чогуур өйүнде дооскан. Апрельдиң баштайгы хүннеринде бүгү техниканы, үрезин болгаш кывар-чаар материалды хову турлаанда бүрүн чедирген турган.

Черниң эрииринге четтиптейн турган механизаторлар апрель сестиң ийиги чартыында ховуже үнүпкен, хары угда алды агрегат улаштыр шуужуп эгелээн.

Эртиен чылын аңдартынган 500 гектар күр черниң шыгын базырып илииртээрин механизаторлар бүдүн чартык хүн дооскан. Олар ам Инек-Даштың байлан дүжүткүр шөлүн шиңгээдип ажыглаарынче кирген.

ОГОРОД БРИГАДАЗЫ

Чөөн-Хемчик районда «Чыраа-Бажы» совхозтуң коммунист М. Байыр-оолга баштаткан огород бригадазы часкы тарылгага багай өвес белеткенген. Олар чылыдылгалыг черде 60 муң дөс үрезин помидорну өстүрүп алган, ол 2 га шөлге четчир. Ооң ынай ногаа аймаанның өске-даа үрезиннерин тарып олуртур хааржактарны болгаш 150 тонна өдекти сөөртүп алган. Бригада бо чазын 1,5 га помидорну, 3,5 га арбузту, 5 га капустаны, 3 га морковьту, 1 га согуманы тарыыр. Оларның үрезиннери белен.

Ногаа шөлүн ам-даа чемишчидери-биле ажылчыннар аңаа 450 тонна өдекти төккен. Бир «Беларусь» тракторлуг, дөрт тергелиг аъттыг ажылчыннар өдек сөөртүлгезин үргүлчүлеп турар. Үрезин ажаалгазында ажылдап турарлардан О. Сереп, О. Депий-оол, М. Дайынчы, Ч. Куулар болгаш өдек сөөртүкчүлериннен М. Чимит, М. Догланнаа, М. Очур-оол олар хүн нормазын 150—200 хуу күүседип турарлар.

К. БОРА-КӨЖЕ.

ХОВУ ТУРЛААНДА

БАЖЫҢ-АЛААК. (Телефон-биле). Чөөн-Хемчик бүдүрүлге эргелелинин «Искра» колхозу хову ажылынга белеткелин организастыг дооскан. Частың амгы байдалы-биле алырга шык базырышкыны Арыг-Бажынга мурнап эгелээр. Ону өөренип көргеш, ында тракторларны болгаш кожулда машиналарын баш бурунгаар белеткээн. Механизаторлар, ховунуң бүгү ажыл-ишчилери ам үүгле черниң эриирин манап турар.

Арыг-Бажы хову турлаанда чурттала бажыңындан аңгыда ийи өгну база аппарып хондурган, столовая, чунар бажың, библиотекалыг кызыл булун ажылдап эгелээн. Тараажыларны күш-ажылче улам сорук киирип турар көскү агитацияны шимеп кылган.

Кара-Тал болгаш Улуг-Ойнак хову турлагларында ниити чурттала бажыңнары, столовая болгаш кызыл булун турар бажыңнар чогуур өйүнде септеттинген, иштин чугайлап арылаан. Ам ында дерилгени, шимелдени көрүштүг белеткеп турар.

СОРУК КИИРГЕН

БАЯН-ТАЛА. (Телефон-биле). Часкы хову ажылының эгелээр хүннери келген. Чөөн-Хемчик районда «Октябрь 30 чылы» колхозтуң кол хову турлаа Дүвүренде кижи-ле хөй. Оларның чамдыктары чаа кызыл булуңну дерээн, көскү агитацияны шимээн, өскелери столовая белеткээн, ниити чурттала бажынының өрээлдеринде орун, өске-даа дерилгени четчедээн, а механизаторлар күчүлүг тракторларын, агрегатта кожулда машиналарын катап-катап хынаан. Турлагда кижи бүрүзү чаагай дүжүт өстүрүп алыр ниити сорулгага бодунуң үлүүн киирери дээш чүткүлдүг ажылдап турар.

Материалдыг байлактың тургузукчулары кижилериң ажылдаарынга таарымчаны улам-на экижидип турар. Турлагда электростанция ажылдап эгелээн, радиоприемник тургустунган. Кызыл булунда янзы-бүрү ойнаар чүүлдер, чаа солуннар болгаш журналдар делгеттинген.

Колхозтуң Ак-Шат хову турлаанда байдал база багай эвес. Усть-Дабинчилериң үнелиг эгелээшкининге сорук кирген колхозчу тараажылар май мурнунуң социалистиг чарыжын улам калбартып турар.

Трактористер хөй

«УТКА 25 чылы» совхозтуң Ак-Туруг салбырында Кызылдың болгаш Балгазынның профессионал-техниктиг училищелерин чаа дооскан 10 аныяк трактористер бар. Олар часкы хову ажылдарының техниказын септээринге үлегерлиг киришкеннер. Ылаңгыя янзы-бүрү маркаларлыг 17 сеялкаларны, 132 илиирлерни, 6 андазынны, кукуруза тарып олуртур 2 машинаны, 3 лущильникти болгаш 4 кожугну, 10 ыяш катоктарны септээннер.

Амгы үеде бо салбырда трактористериң саны 80 чедип турар, а тракторлар үүгле 10 ажыг. Ынчангаш бо трактористериң күжүн часкы тарылга үезинде механизаторлар чедишпейн турар өске ажыл-агыйларга ажыглаза чогуур.

Н. ДОРЖУ.

* * *

Бо-ла совхозтуң Арыскан салбырының механизаторлары бо чылын көдээ ажыл-агый продуктуларын хөйнү бүдүрерине боттарының күш-ажылчы салыышкыннарын киирер дээш социалистиг чарыштыг ажылдап турарлар.

Септекчилер 9 сеялканы, 6 андазынны, 3 кожугну, 1 лущильникти болгаш өске-даа техниканы септээн. Мал чеминиң сөөртүлгезинге ажылдап кыштаан «Беларусь» деп 2, «ДТ-54» деп 1 тракторларны ам часкы тарылгаже киирер дээш септеп турар. Кывар-чаар материалды камнаарының болгаш тракторнуң ажылдап кылыышкынының хемчээлин улгаттырган социалистиг хүлээлгени тус-тус трактористер алган.

Д. ДОКУН-ООЛ.

Өөрүнчүг медээлер

ТООРА-ХЕМ. (Радио-биле). Ниитиниң мал ажылын улам хөгжүдер, ону ажаап, өстүрүп турар кижилериң чурттала амыдыралын улам чаагайжыдар талазы-биле Тожу районда «Май бири» колхоз организастыг чамдык хемчегларни боттандырып турар. Колхозчуларның улам өзүп турар культурлуг негелдезинге холбаштыр, ылангыя ыраккы фермаларга тургузар 2 радиостанцияны, малчыннарга 4 радиоприемникти садып алган, оларны удавас ажыглаага киирер.

Бо чылын кылыр бүдүрүлге, культура-амыдырал болгаш чурттала тудугларының нуруузу мал ажылынче утландыр көрдүнгени база таварылга эвес. СЭКП обкомунуң V пленумунуң доктаалын боттандырбышаан, ылангыя иви мал ажылдакчыларынга чаа 8 чурттала бажының немей кылыры эгелээн.

Куштуг-Кежиг сүт-бараан фермазынга бо чылын элээн каш чугула тудуглар ажыглага кирер. Чурттала бажыңнарындан аңгыда, аңаа пекарняны, культура албан черинин бажының кылыр, чунар бажыңны алгыдар, ооң-даа өске.

Бо бүгү тудугларга хереглээр ыыш, өске-даа материалдар бүрүн белеткеттинген. Бызанчылар звенолары ажылдап киришкен. Дүүгүзүнден бөгүн, а даарта ооң-даа бедик көргүзүглүг болурунга чарыш кижилерни күш-ажылче улам сорук киирип турар.

\• \• \•

Өвүр районда «Торгалыг» колхозтуң малы хүр кыштаглап турар. Бүжү семис чыл ашкан малдың продуктулуу-даа бедик, чаш төлү-даа боткүр болгу. Сөөлгү хүннерге чедир төрүттүнген 3450 ажыг хураган болгаш 519 анай шупту менди.

Ниитиниң малын өстүрер, ооң чаш төлүн менди доруктарр талазы-биле үлегерлиг ажылдап турарлар хөй. Чижээ, К. Шаңмак-оолдун коданындан төрүттүнген 235, В. Маадыр-оолдуундан 322, К. Эрелчиннииннден 316 хураган бүрүн доругун турар. Инек кадарчылары А. Сарыг-оол 26 бызааны, Т. Кертик-оол 24 бызааны менди алган.

Мал ооңдаашкынының амгы түлүк үезинде сиген, силос, өске-даа чемнер сөөртүлгезин улам калбартын турар. Бо ажылга мактаттырып турар К. Даш-оол, Б. Санчы ышкаш механизаторлар хөй.

Н. ТАМДЫН.

\• \• \•

Чылдың кайы-даа эзлчээнде сарлык магалыг-ла мал. Кыштың соогу, харның улуу сарлык малга шаптык болбас, аңаа кажаа турлаг-даа херээ чок, хаялыг мээстерге одарлап кыштаар.

Өвүр районда Санчы-Бүдүп биле Сарыг-оол сарлык малдаарынга дыка мергежээн, чылдың кайы эзлчээнде, ону када одарладырын олар эки билир. Бо чылын оларның кадарганы ийи кодан сарлык Арзайтының мээстеринге менди, хүр кыштаглаан.

Малчыннар амгы үеде сарлыктарын чазагларынче киирип келген. Инектериниң башкылыы бо хүннерде бызаалап эгелээн. Чижээ, Санчы-Бүдүптүң коданында 10 сарлык, а Сарыг-оолдуунда 27 сарлык төрээн, бызаалары шупту бар. Моон сонгаардаа төрүттүнер бызааларын менди өстүрүп алырына ол малчыннар бүзүрелдиг.

С. САЙЫН-БЕЛЕК.

\• \• \•

С. Маадыр-оол — малчыннарның аразында эң-не улуг назылыг малчын ол. Аксы-Барлык салбырга ол 1959 чылда—101, 1960 чылда 102, 1961 чылда—114, 1962 чылда—110 бызааны менди өстүрген. Бызааларны канчаар ажаар дугайында зоотехниктин, мал эмчизиниң сүмезин ол эки күүседип келген.

Бызааларны доруктарарынга ооң бодунуң практиктиг мергежили база биче эвес. Мал ажылының тускай эртемниглери-биле хүн бүрүде харылзажып тургаш, малдың чаш төлүн эки азырааргa, аңаа хорамча турбас боор-дур. Бо чылдың баштайгы айларында төрүттүнген 26 бызааны ол чидириг чокка алган.

С. СҮРЮҢ.

Барыын-Хемчик районда. «Барлык» совхоз.

Өөреникчилериң дузазы

Барыын-Хемчик районнуң «Кара-Хөл» колхозунуң Кула-Аскырда сүт-бараан фермазынга сес чыл школазының коллективи шефтээшкинни чорудуп келген. Февральда ийи катап шефтээш, кажааларның адаан кургаглаан.

Школаның шефчилери мартта 10 саанчыларның чурттала бажыңнарын чугайлап берген. Аңаа башкылардан аңгыда сески класстың өөреникчилери база киришкен.

Школада партия эге организациязының секретары эш Хертек коллективти эвилелдеп алгаш, бодуу ооң-биле кады ажылдап турган. Бажыңнарны чугайлаанының шынары эки. Школа коллективи саанчыларга, кадарчыларга концерт база көргүзүп турар. Сөөлгү шефке 31 кижи ажылдаан. Ферма ажылдакчылары оларга өөрүп четтиргенин илереткен.

Х. ДОЙНУҢ.

Тес-Хем районнуң «Чодураа» колхозунуң № 4 хойжу бригадазы чеди чылдың бешки чылында 350,9 центнер эзти, 68 центнер дүктү бүдүрерин болгаш 100 хойдан 95 хураганны алырын хүлээнген.

ЧУРУКТА: колхозтуң даргазы Ч. Шулуу-Маадыр № 4 хойжу бригаданың бригадири И. Кеский-оол-биле ажыл-херек дугайында чугаалажып олурары.

Фото С. ЧАЖИН-ООЛДУУ.

Серлигниң иви фермазында

Тожу районнуң «Совет Тыва» колхозунуң Серлиг тайгада иви фермазының ажылдакчылары радиоприемник дамчыштыр сөөлгү медээлерни, солун концерттерни үргүлчү дыңнап турар. Кызыл өг эргелекчизи Б. Инек-Карак солун номчулгазын, беседаны үргүлчү чорудуп келген.

Мурнуку чылдарда иви фермазынга кино көргүзүү болбайн турган. Киномеханик комсомолчу Кол Чашоол иви ажаакчыларынга кинону аппарып көргүскен. Кино көргүзүү моон сонгаар үргүлчүлээр.

Ивижилер чайлаглаар, хөй чаатыг черлерни амдыгааштан шилип алган. Фермада 2211 баш иви бар, ооң иштинде 873 төрүүр мынды болгаш мындыжактар. Иви ажаакчылары чыл дургузунда иви бүрүзүнүң ортумак децзизин 120 кг-дан кудулатпас, үүс мындыдан 95 анайны алыр, күрүнеге 41 тонна эзти садар болгаш ивиниң баш саның 2810 баш чедирер деп сорулганы салган.

Ивижилер Чамаакай, Улуг-Аттыг, Сотпа болгаш ооң-даа өскелер кижи бүрүзү үүс ивиге онааштыр 100 иви анайын алыр деп социалистиг хүлээлгелерни алган. Иви ажылын орулгалыг кылдыр хөгжүдер дээш бүгү болдунар арганларны ажыглаары чугула. Моон-биле чергелештир иви фермазында мындыг четпестер бар: майгыннар эргижирээн, чаъска келер тускай хептер, араатан аңнардан камгаланыр аң боолары база чок. Район төвү-биле дүрген харылзаа тудары берге. Ол аразында харылзаанын кандыг-даа шугумнары тургустунмаан. Колхоз баштаар чери дүрген харылзаа тударының айтырыын шиитпирлеп турза-даа, ол талазы-биле боттуг хемчеглер алдынмаан. Бо четпестерни чайладыры колхоз баштаар черинден негеттинип турар.

Х. ДОЛГАР-ООЛ, клуб эргелекчизи.

Белен эвес

Часкы тарылганың хүннери чедип келген. Тараажылар хову турлагларынче шуужуп чорун турар апарган. Ынчалза-даа Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозу бо кампанияга багай белеткелдиг ужуражып турар. Тракторлар четче септеттинмээн. «Чаа-Суурда «ДТ-54» деп бир тракторну бажың чанында чазып каан чыдар. «Ол трактор септеттинмезе-даа, чаа трактор алыр бис» деп, колхоз даргазы эш Мирчин чугаалап турар. Бар техниканың күжүн четче ажыглаар дугайында эш Н. С. Хрущевтуң айтыышкынын эш Мирчин шак ынчаар уттуп турар.

Үрезин чокка тарылга чоруттунмас дээрзи дилдингир болгай. Бо колхозтуң чорудар тарылгазының үрезининиң чартык кезии азы 90 ажыг тонна үрезин ам-даа чок. «Мал чеминге хереглээри-биле садып алган арбайны ам үрезинге ажыглаар апарган чоор бе?» деп, эш Мирчин биле агроном Дамбажык сүмележип турарлар. Кукуруза үрезини база чок. Чүге белен эвезил деп айтырыгны колхозтуң удуртукчулары харыылаар ужурлуг.

С. ТАНОВ.

МАЛЧЫННАРНЫҢ ХАНДЫРЫЛГАЗЫ

Малчыннар хандырылгалыг болгаш культурлуг чурттаан тудум-на, мал ажылын хөгжүдеринге улуг ажылды кылыр дээрзи чугаажок айтырыг болур. «Сүт-Хөл» совхозта рабкооптуң баштаар чери малчыннарның хандырылгазының дугайында айтырыгны бодунуң хуралынга шиитпирлээш, эзлээн боттуг хемчеглерни алган. Ажылчын кооперациязы Манчүрекче болгаш Өртен-Адырже янзы-бүрү барааннарны чедирткен, ырак малчыннарда 4 дерги садынын организастаан. Манчүректиң Суглуг-Ойда, Көшпесте болгаш Чечектигде база Өлең-Ховуда садыгжы актив 580 рубльдиң барааннарын малчыннарга саткан.

Шынаада, Шатта малчыннарга автолавкалар неделяда үш катап чедип турар. Оларның маршрудун болгаш графигин совхозтуң дирекциязы-биле дугурушкан бис. Малчыннарның чагыглары хүлээп алдынып турар. Чангыс ай дургузунда безин рабкооп 8 тонна сухарайны, 1 тонна 500 кг янзы-бүрү крупаларны, 200 кылын чоорганнарны, 92 улуг орунну, 320 сыртык хавын, 52 чунар демирни, 13 тонна далганны болгаш далгандан кылган чемнерни малчыннарга саткан.

Респотребсоюзтуң баштаар чери бистиң рабкоопка бир чаа автолавканы чорудуп бергени дыка таарымчалыг болган. Ажылчын кооперациязы чоокку үеде садыгжызы чок 4 ларёктү организастаар болгаш Манчүрекке, Өртен-Адырга хлеб быжырар черлерни кылгаш, ажыглалга киирер. Ол черлерде тудуг материалдары чедиртинген. Керосинни, чугайны Ишкин бажынче база Манчүрекче үргүлчү чедиртип турар бис.

Рабкооп чамдык чугула хереглелдиг барааннарының чагыын респотребсоюзка, Кызылдың садыг баазазынга киирзе-даа, ооң түннели амдыызында чүү-даа болбаан. Эзерлер, шаажаң аяктар, демир оруннар, сыртыктар, батареялар-биле ажылдаар радиоприемниктер, хана, стол шактары, хевистер болгаш ооң-даа өске барааннар малчыннарга херек болуп турар. Оларның ол хереглелдерин өөренип көөрү күзенчиг-дир.

Райүлетпүр комбинады Сүт-Хөлдүң ажылчын кооперациязынга 1962 чылда үүгле 460 рубльдиң барааннарын берген, а бо чылын чүү-даа бербээн, чугайны 15 тоннаны бээр тургаш, үүгле 3 тоннаны берген. Бажың иштинин хереклелери: шкафтар, столдар, сандайлар садыглаары кончуг ховар. Бажың хереклелерин кылырынче болгаш садыглаарынче райүлетпүр комбинат сагыш салыр ужурлуг.

Ажылчын кооперациязы малчыннарның, часкы тарылгага ажылдаар кижилериң хандырылгазы дээш ам-даа боттуг хемчеглерни чорудар деп турар.

Б. САРЫГЛАР, рабкооп баштаар черинин даргазы.

Дуза көргүзер өйү келген

Улуг-Хем районнуң «УТКА 25 чылы» совхозунуң Ак-Туруг салбырының хойжузу Д. Очур-оолдуң өөнүң ишти хөй, чурттап олурар бажыңы септеттинмээн: ооң ханазындан соок кирип турар, шалазы шааараш, крышазы, кладовказы чок. Ол хойжуга болур-чогуур дуза көргүзер талазы-биле кандыг-даа хемчеглер алдынмаан.

Ооң ажаалгазында 660 хой бар, кажаазы үүгле ол хойга өй. Хураган кажаазы чок. Кажааның иштинге тускай өрээлдер кылгаш, аңаа чаш хураганнарны тургузупкан соонда, хойнуң чамдыызы кыштын, частың соогунда даштыгаа, доң черге турар ужурга таварышкан.

Ынчангаш хой арып баксырзан болгаш аарыга таваржып турар чүүлдер бар. Ак-Туругда 6 кодан, ооң иштинде бир коданга-ла 600 — 800 хой быжыглаттынган. Ол коданарда хойларның хураганнаашкыны барык дооступ турар. Төрүттүнген хураганнарның 70 хуузу менди алдынган. Кажаалар чедишпезинден болгаш кыштаглаашкынны чедимче чок организастаанындан элээн хөй хураганнар хорамчага таварышкан. Кажаалар четчир бе, азы чедишпес бе дээрзин мал ажылының тускай эртемниглери чогуур үезинде хынап көрбээн.

Малчыннарның амыдырал-чуртталгазынче болгаш малдың ажаалгазынче сагыш салыр чорук харыысалгалыг. Бо дугайын совхозтуң, салбырның удуртукчулары чогум канчаар көрүп турар ирги? Хойжуга дуза көргүзер өйү келген.

С. СУВАҢ.

ОЛАР—КЕЛИР ҮЕНИҢ БАШКЫЛАРЫ

Бо арындан Күрүненің Кызылда педагогика институдунуң студентилериниң өөредилгезиниң, дыштанылгазының болгаш культурлуг амыдыралының дугайын номчуңар.

Көдээге культура университеди

Танды районнуң «Тиилелге» совхозунда бистиң институттуң башкыларының болгаш студентилериниң күжү-биле ажылдап турар культура университеди ажыттынгандан бээр бир чыл эрткен.

Культура университединиң кол сорулгазы болза чоннуң коммунистиг медерелин, идейлиг болгаш культурлуг деннелин бедидери база эртемниң, техниканың, мурнакчы дуржулганың чедиишкиннерин пропагандаалары болур деп партия тодарадып турар.

Ол кол айтыышкынны удуртулга болдургаш, «Тиилелге» совхозта чоннуң культура университеди эткен үе иштинде эвээш эвес ажылды чоруткан. Башкы институдунуң башкылары болгаш студентилери культура университединиң кичээлдерин бедик шынарлыг эрттирер сорулгабиле боттарының күжүн болгаш мергежилин харам чокка бараалгадып турарлар. Оларның ажыл-чорудулгазының улуг үре-түннелдиг болуп турарының тодаргай херечизи — совхозтуң ажылчыннарының культура университединиң ажылынга көдүрүп турар сонуургалы ол.

Институттуң башкылары Б. П. Бажутин, К. Х. Оргу, П. И. Мазуревский, С. С. Салчак, Г. В. Бажутина, Х. М. Саая, А. С. Мазуревская, өскелерге-даа бедик шынарлыг лекциялар дээш база студентилерниң хөй санныг концерттери дээш өөрүп четтиргенин дыңнакчылар илередирлер. Чамдык кичээлдерде лекция соонда кино көргүзүп турар бис.

Бо өөредилге чылында «Алдан маадырлар», «Коммунизмнин энергетиказы», «Өске планеталарда амыдырал бар бе?», «Найыралдыг өг-бүле — уругларны шын кижизидериниң үндезини», «Өктаргайда кижи» дээн чижектиг темаларга лекцияларны номчаан бис.

Башкы институдунуң башкылары янзы-бүрү темаларга бедик шынарлыг, солун лекцияларны белеткеп шыдаары чигзиниг чок. Ынчалза-даа Чедер школазының башкыларын лекция номчууру-биле культура университединиң ажылынче хаара тудары чугула. Киноларны Чедер школазының чинге плёнкалыг киноаппараты-биле көргүзүп болур ийик. Бо болгаш өске-даа курлавырларны культура университединиң ажыл-чорудулгазынга долу ажыглаза чугуур.

Культура университединиң кичээлдерин үзүк чокка чорударының кол негелделериниң бирээзи болза транспорт-биле өй-шаанда хандырары болур. Ол айтыргыны совхозтуң удуртукчу эштери өөренип көргеш, боттарының санал-оналын бээр апаар.

Университеттиң ажылынга совхозтуң парторгу Дамдын, ажылчын комитединиң даргазы Аракчаа болгаш Чедер школазының директору Хертек олар идепкейлиг киржип турарлар.

Институттуң башкыларының болгаш студентилериниң «Тиилелге» совхозта культура университединде чорудуп турар хөй-ниитичи ажылы чугула, ажыктыг болгаш улуг херек.

Д. ТИНМЕЙ,
культура университединиң директору.

Бо — семинар кичээли. Олар аңаа совет литератураның болгаш уран чүүлдүң ажылдакчылары-биле эш Н. С. Хрущевтуң март 8-теги ужуражыышкынының дугайын өөренгеннер.

ЧУРУКТА: төөгү-дыл факультединиң бешки курузунуң студентизи С. Ховалыг харыылап тур.

Ниити чурттага бажыңында арыг-силиг, бүгү-ле чүвени эмге-секселиг салып каан. Институтка кичээлдер соонда-даа, дыштаныр хүннерде-даа, аңаа номчуттунуп, дыштанып, келир хүннүң кичээлдеринге белеткенип турарлар. Эң эки комната дээш институттуң чарыжының мурнуку одурүнда—М. Дензинмааның даргалаан комнатазы.

Фотолары В. Лутковтуу.

Тыванның дээди өөредилге чери

Бистиң төрээн Коммунистиг партиявыс болгаш совет күрүневис Тыванның ажылчы чоннарының чаагай чоруу дээш, тыва улустуң ажылагыйын болгаш национал культуразын хөгжүдер дээш улуг кичээнгейни салып турар. Ооң бир тодаргайны көргүзүү—1952 чылда Тывага эң баштайгы дээди өөредилге чери болур башкы институдун ажытканы болур. 1956 чылда ону пединститут кылдыр эде тургускаш, Күрүненің Кызылда педагогика институду деп адаан.

Амгы үеде Кызылдың пединститудунда үш факультет ажылдап турар: физика-математика факультеди, төөгү-филология факультеди база педагогика факультеди. Келир күстен эгелээш, биология база көдээ ажыл-агый үндезиннериниң факультеди ажылдап кириптер. Ол дугайында РСФСР-ниң Чырыдыышкын министерствозунуң шиитпири үнген.

1962—63 өөредилге чылында институтта 500 хире студент өөренип турар, институттуң бот-өөредилге салбырында 650 ажыг кижи өөренип турар.

Туруп келгени 10 чылдың иштинде институт хөй санныг башкыларны белеткеп үндүрген. Институттуң доозукчуларының иштинден улус өөредилгезиниң ёзулуг дарганнары-даа илереп үнгүлээн. Чижээлээрге, Х. М. Саая, Н. Г. Ковалева пединститутта кызымак башкылап ажылдап турар; В. Клюшин—Кызылда № 11 школаның директору, С. Содунам—Кызылдың № 2 школазының өөредилге эргелекчизи, М. О. Дамдынчап—Тыва АССР-ниң чырыдыышкын министринің оралакчызы, Я. Хертек—эртем ажылдакчызы, Х. С. Алдын-оол — Педагогика эртемнериниң Академиязының аспирантызы, М. Попова—Кызыл хооркүүсомнуң даргазының оралакчызы. Олар шупту боттарының херээн эки билир кадрлар. Амгы үеде бистиң доозукчуларывыс республиканың барык-ла бүгү школаларында ажылдап, школаны амыдырал-биле ханы холбаштырар база бичии уругларны коммунистиг ёзуга кижизидер херекке идепкейлиг киржип турарлар.

Институтка студентилер ниити марксисчи-ленинчи, идей политиктиг билиглерни, боттарының мергежилинге хамаарышкан тускай эртемнерни өөренип билип ап турар. Лекция болгаш практиктиг кичээлдерден аңгыда, келир үениң башкылары боттарының билиглерин, мергежилдерин бот-тывынгыр уран чүүлдүң, спорттуң, техниканың, эртемниң янзы-бүрү бөлүмнеринге немей шинчээп ап турар. Чижээ, мындыг бөлүмнер бар: дылдың, совет литератураның, биофизиканың, ниити ырның, уран гимнастиканың, кинонуң, мотоциклдиң болгаш оон-даа өске. Студентилерниң аразында эртем-шинчилел ажылдары чорудуп турарлар база бар, чижээ, Ч. Саяна, Ш. Кызыл-оол, А. Анчымаа тыва дылга хамаарышкан шинчилел ажылдары кылып турар. Өөредилгеге төргиннер З. Артына, У. Ондар, К. Киселева, Г. Уколова, В. Сизенев болгаш өске-даа студентилер идепкейлиг хөй-ниитичилер бооп келген.

Өөредилгени будүрүлге-биле холбаштырарының негелделеринге дүүштүр институттуң студентилери практика үезинде-даа, оон дашкаар-даа үеде өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарны хоорайның болгаш республиканың школаларында чорудуп турар. Кызыл хоорайның школаларында пионер вожатыйлары, класс баштыңчы башкыларының дузалакчылары бооп ажылдап турарлар хөй. Чайгы үеде студентилер пионер лагерьлеринге база ажылдап келген.

Бир кезек студентилер Кызылдың шагдаа килдизинде уруглар өрээлинде «берге» уруглар-биле кижизидилге ажылы чорудуп турар.

Чыл санында-ла күскү тараа ажаап алышкынынга институттуң студентилери идепкейлиг киржип турар. Бии-Хемниң, Каа-Хемниң база Таңдының колхозтары болгаш совхозтары оларның ховуларынга ажылдап турган пединституттуң студентилеринге улуу-биле өөрүп четтиргенин илереткилээн.

Студентилерниң иштинден дыка хөй кижи агитатор бооп ажылдап турар. Агитаторлар В. Казаков, А. Ховалыг, О. Кавааскай, А. Манасов болгаш өскелер-даа быжыглаан черлеринде политиктиг чугула ажылды чорудуп турар. Бо бүгү чижектер студентилерниң будүрүлге, кижизидилге херээнге киржип турарының херечизи болур.

Бистиң институттуң башкыларының коллективи найыралдыг болгаш ажыл-ишчи улус. Ында улуг дуржулгалыг, хоочун-даа, чаа ажылдап эгелеп чоруур-даа идепкейлиг аныяк башкылар хөй. Эге школа кафедразының эргелекчизи РСФСР-ниң школаларының алдарлыг башкызы В. Л. Ладанова — бодунуң херээнің мастери. Оон-биле кады ол, институттуң болгаш хоорайның хөй-ниити ажылынга идепкейлиг киржип турар, хоорай Совединиң депутаты. Педагогика эртемнериниң кандидады доцент Т. Н. Метляев, физика кафедразының башкызы С. А. Хорошавин, марксизм-ленинизм кафедразының эргелекчизи Б. П. Бажутин, тыва дыл кафедразының башкызы Е. Б. Салзыңмаа боттарының кичээлдерин чаа-чаа аргаларны ажыглап тургаш, бедик деннелге эрттирип турар.

Башкылар коллективи студентилерге ханы болгаш быжыг билиглерни бээр дээш бүгү күжүн үндүрүп турар. Институттуң башкылары, ол ышкаш студентилер-даа хоорайга болгаш республикага эртем-педагогика билиглерин нептередириниң херээнге идепкейлиг киржип, башкыларга, ада-иелерге лекциялар номчуп, башкыларның кичээлдеринге олуржуп, ооң соонда боттарының санал-оналын берип дуза чедирерлер.

Таңды районда «Тиилелге» совхозка шеф ажылы чорудуп турар бис. Анаа башкылар-даа, студентилер-даа план ёзугаар концерттерни, лекция болгаш беседаларны чорудуп келген. Чоокта чаа пединститутка бир кезек школаларны быжыглап каан. Ол школаларга янзы-бүрү өөредилге-кижизидилгелиг, шинчилел-дуржулгалыг ажылдарны чорударын кафедралар планнап турар. Мындыг байдалдыг, институт үүгле башкылар белеткээр эвес, харын өөредилге-кижизидилге ажылын республиканга боттандырып чорударынга чоорту ханылап кирип бар чыдар.

Дээди өөредилге чериниң бүгү ажыл-чорудулгазы башкы кадрлардан, башкылаашкынның шынарындан дорт хамааржыр болгай. Ынчангаш башкылар боттары мергежилин бедидер ажылды эң чугула негелделерниң бирээзи деп көрүп турары-даа чөптүг. Өөредилге-кижизидилгелиг ажылды ханылап баштап чорударының херээнге институттуң партия организациязы, комсомол, местком болгаш өске-даа организациялар улуг дузаны чедирип турар.

Бистиң пединститудувус чыл келген тудум кадрлар-биле хандыртынганы-биле, материалдыг баазаның күштелгени-биле сан-даа, шынар-даа талазы-биле өзүп орар.

Ленин кудумчузунда институттуң база бир улуг дөрт каът чаа даш бажыңының тудуун доозар четкен.

Бисте ам-даа кылдынмаан чүүлдер болгаш четпестер бар. Чижээлээрге, чамдык студентилер кичээл үзер, өөредилгеге кызымак эвес; хөй-ниитиниң чурумун ийи-чаңгыс кижилер үрей бергилээр. Институттуң коллективи аңаа удур хемчегларни ам-даа күштелдирер апаар.

Ш. САТ,
пединституттуң партия организациязының секретары.

Бирги черде 3-кү курсчулар

Кончуг эки өөредилге, чурум болгаш хөй-ниитиниң ажылынга идепкейлиг киржири дээш конкурс группалар аразынга өөредилге чылының бирги семестринде-ле чарлаттынган. Конкурска үш факультеттерден шупту 17 группалар киржип турар. Конкурстуң доктаатканын ёзугаар бирги черни алган группа — Ленинградче, а ийиги черни алган группа Шушенскоеже чайгы дыштанылга үезинде экскурциялап баар.

Улуг Ленинниң адын эдилээн, Октябрь революциязының кавайы — Ленинградка баар эрге дээш чидиг демисел группалар аразынга бирги семестрниң дургузунда үргүлчүлеп келген.

Төөгү-дыл факультединиң 3-кү курузунуң студентилери группаның комсомол хуралынга чүү кылза чогуурул дээрзин сүмелешкеш, комсомолчу бүрүзү бүгү тала-биле эки түннелдиг болурун илереткен. Группавыста 23 студент бар. Оларның кижи бүрүзү хөй-ниити даалгалыг. Агитаторлардан Кара-оол Доржу, Чылбак Тараажык, Александра Куулар болгаш өскелер-даа быжыглаан участоктарынга доктаамал барып, хүндүткелди чаалап алганнар.

Өөредилге талазы-биле бисте чыдып каап турарлар чок. Семинар кичээлдеринге шуптувус идепкейлиг киржип келдивис. Кышкы экзаменнерни чаңгыс-даа багай демдек чок дужааган бис. Ондар Уйнукаа, Светлана Очур-оол, Мария Даваа бүгү экзаменнерни үүгле бешке дужааганнар. Зина Монгуш, Чылбак Тараажык, Куулар Оскал-оол, Сергей Хертек болгаш оон-даа өске студентилер 4—5-ке дужааганнар. Кончуг эки өөредилге база хөй-ниитичи чоруу дээш бистиң эживис Ондар Уйнукаа Ленинчи стипендияны ап турар.

Чоокта чаа үстүнде адаанывыс конкурстуң түннелин үндүргеш, бирги черни бистиң группага тывыскан. База бир берге эрткен. Мурнувуста шиитпирлиг ажыл-херектер хөй.

К. БАЛЧЫЙ,
группа даргазы.

Чечен чогаал бөлгүмү

Тыва чечен чогаал бөлгүмү — институтта солун бөлгүмнериниң бирээзи. Ында бүгү факультеттериниң элээн хөй студентилери хаара туттунган. Ук бөлгүмнү хоочун чогаалчы Степан Агбаанович Сарыг-оол удуртуп турар.

Бөлгүм баштайгы үезинден бээр эки ажылдап, чечен чогаалдың теориязын болгаш чогаалды канчаар бижиир дугайында кичээлдерни эрттирип, студентилериниң бижээн чогаалдарын сайгарып, «Отчугаш» деп бюллетеньни белеткеп үндүрген. Ол бюллетеньге кирген чогаалдардан М. Дыртыктың, О. Арапчорнуң, Б. Дапыттың, М. Хоюгнуң шүлүктери элээн эки бижиттинген деп түңнээн бис.

Тыванның аныяк чогаалчылары С. Сүрүң-оол, О. Суваксит, критик А. Калзан, композитор С. Бюрбээ олар-биле ужуражылга солун болуп, биске хөй-хөй ажыктыг сүмелерни бергеннер.

«Отчугаш» деп бюллетеньге парлаттынган чамдык шүлүктерни мооң адаанда парладывыс.

ЛЕНИН-БИЛЕ

Ленинниң өөредишинге чалгынналгаш,
Ис чок ырак Октаргайны чагырган бис.
Ленинчи партияның айтыы-биле
Ие-чуртка коммунизм тудуп тур бис.
Ленинниң номнал-чагыы, чылыг үрээ
Иште, дышта, күзел-чүткүл бүрүзүнде,
Ханывыста, чүрээвисте мөңге тудуш,
Кадыр-бергээ Ленин-биле тиилеп чор бис.

С. МАЙНАК.

СПОРТЧУ МЕРГЕЖИЛ

Бистиң институттуң спортчу коллективинде 300 ажыг күш-культуржулар бар. Студентилер хостуг шактарын солун эрттирип турар. Олар ары агаарга спортка хандыкшып, дыштаныксаарлар. Ындыг болур ужурлуг-даа. Бөгүнгү студентилер дээрге-ле өскелерге үлегер боор, бистиң аныяк салгакчыларывыстың даартагы кижизидикчилери-ле болгай. Ынчангаш бистиң бир кол сагыш салыышкынывыс — аныяктарның сагыш-сеткилиниң арыы болгаш магабот сайзыралы болур.

Келир үениң башкыларының эргезинде эки дериттинген, улуг спорт залы бар. Дуржулгалыг тренерлерниң удуртулгазы-биле аңаа хол бөмбүүнүң, баскетболдуң, чиик атлетиканың база өске-даа секцияларның кичээлдери эртип турар. Хаакчылар болгаш конькиге маннаарларда 300 ажыг хаактар, 150 хире конькилер бар. Ол ышкаш күш-культура талазы-биле тускай эртемниг, хоорайның эң дээре тренерлери институтта ажылдап турар.

Конькичилерни Н. В. Бородин, хаакчыларны — республиканың чаңгыс удаа эвес чемпиону Скурихина болгаш Молодых, баскетболчуларны — В. С. Хопров удуртуп, өөредип турар. Хөл-шыдыраа талазы-биле республика чемпиону, мастерге кандидат Н. Шишигин бодунуң байлак дуржулгазын студентилерге дамчыдып берип келген.

«Буревестник» ниитилелиниң кежигүннери — институттуң спортчу оолдар, кыстары хөй-хөй маргылдааларга киржип турар. Сөөлгү 5 чыл дургузунда бистиң чиик атлетчилеривис республиканың-даа, хоорайның-даа маргылдааларында чаңгыс-даа катап тиилеттирип көрбээн.

Институттуң шилиндек хаакчылары болгаш конькичилери РСФСР-ниң бирги чери дээш педагогика институттарының аразынга маргылдаага эрткен чылын база бо чылын киришкеш, хаак талазы-биле 40 команданың иштинден 16 дугаар черни, а конькиге 6 дугаар черни эзлээн. Бо дээрге бистиң улуг чедиишкинивис.

Кожавыс Хакасияның пединститудунуң спортчулары-биле эш-хуузунуң спортчу ужуражылгалары биске чаңчыл болган. Спортчу мергежил талазы-биле бистиң күш-культуржуларывыс абаканчыларга белен-не дүжүп бербестер.

Бистиң институт эвээш эвес талантылыг спортчуларны кижизиткен. Үүгле спорт талазы-биле эвес, харын спортчу хөй-ниити хулээлгезин ак-сеткилдиг күүседип турар студентилер бисте хөй. Чижээ, хаак талазы-биле республика чемпиону Ю. Недомняший «Буревестник» эки-тура спорт ниитилелиниң ажылын хөй-ниитичи эгелээшкин-биле удуртуп турар. Конькиге институт чемпиону Г. Соколова — институттуң спортчу клувунуң кежигүнү. Б. Комбу, А. Биче-оол, Бондарева, Иванов болгаш өскелер-даа идепкейлиг күш-культуржулар болбушаан, тренер болгаш хөй-ниити даалгаларны күүседип турарлар.

М. ЛЕБЕДЕВ,
институттуң күш-культура башкызы.

Коммунистиг чурттага дээш

Общежитиеде чурттап турар студентилериниң ниити хуралынга общежитиениң өрээлдер аразынга «Коммунистиг чурттага дээш» деп конкурсту чарлаан. Оон бээр-ле тус-тус өрээлдер аразынга бирги чер дээш чидиг демисел эгелээн. Конкурстуң түннелин ай санында үндүрүп, тиилекчи болган өрээлге дааранар машина, ийиги черни эзлээн өрээлге патефонну тыпсып турар бис. Бирги чартык чылдан эгелээш, төөгү-дыл факультединиң 2-ги болгаш 3-кү курузунуң студентилери база физматтың, педфактың 1-ги болгаш 2-ги курстарының студентилери чурттап турар өрээлдер эң-не арыг-силиг бооп келгени-биле тиилекчилер болгулааннар.

Общежитие совединин хуралдарынга четпестерни чугаалажы бээр бис. «Хөлеге» деп шоодуглуг хана солун доктаамал үнүп турар, бар четпестерни аңаа бижип турар бис.

Арыг-силиг, культурлуг чурттагадан аңгыда бистиң студентилер хостуг шагын чөп ажыглап, чагыдып алган солуннарын номчуп, коллективтиг кинодаашкыннарны организастап, номчаан номнарывыс дугайын чугаалажып турар бис. Общежитие совединиң ажылынга институт башкылары боттуг дузаны көргүзүп, лекция, беседаларны организастап турарлар.

Б. ОЧУР-ООЛ.
общежитие совединиң даргазы.

ЧЕЛЭЭШ

О челээш! Алдын кожаа,
Онза чараш бойдус чуруу,
Сеткил-сагыш сергедип кээр
Сенде кандыг сорунза барыл?

Аны-дуңма чурттар тугу
Айыраңнап турганзыг-даа,
Чараш кыстың аржыылы дег,
Саарлып ойнап турганзыг-даа.

Кижилерни хей-аът киирген
Кремльдиң оттары дег,
Сеткилге чоок чырык өөнер
Сенде сиңген магалыг-дыр!

К. ЧЕРЛИК-ООЛ.

Үшкү курстуң студентизи Любовь Кудрина өөредилге практикаларын эрттиринге кончуг сонуургалдыг. «Практика үезинде меңээ хөй-ле солун чүүлдер билдинип, мээң билишмни делгеми-биле байдыып турар» — деп, ол чугаалап турар.

Бо чуруктан Л. Кудриналың Кызылдың № 7 школазының үшкү класызынга арифметика урогун эрттирип турарын көрүңер.

Кончуг эки өөредилгелиг

Башкы болурун кым күзевес боор! Ол дээрге берге, ынчалзадаа алдарлыг болгаш хүндүлүг ажыл. Коммунизм үезинге чурттаар, ажылдаар, бүгү тала-биле сайзынаргай эртем-билиглиг кижилерни кижизидери—ол дээрге белен эвес херек, ынчангаш башкы бүрүзү-ле бодунуң ол ынак мергежилинге чоргаарланыр.

Светлана Очур-оол школачы чылдарында-ла башкы болурун күзеп, ылангыя орус дыл, литература уроктарынга улуг сонуургал-биле өөренип, шинчээдип ап чораан. «Кижи болуру чажындан, аът болуру кулунундан» деп, тыва улустуң үлегер домаа бар болгай, Светлана 1960 чылда Кызылдың педагогика институдунуң төөгү-дыл факультединге өөренип кирген. Оон мурнуу чарыында, Эрзин ортумак школазынга 10-гу классты эки өөредилгелиг дооскаш, уруглар-биле ажылдаар изиг күзелин боттандырбышаан, пионер вожатыйынга бир чыл ажылдаан. Бодун башкынын улуг херээнге белеткээр дээш чеже күжүн үндүрбээн дээр. Кым мурнунда салдынган сорулгалыг, күзелдиг болдур, ол кижи эгелеп алган херээн ыяавыла төнчүзүнге чедирер. Светлана — ындыгларның бирээзи. Ол, хостуг шактарын черле халас эрттирбес, чок-ла болза кандыг-бир чаа чугаалды сонуургап номчаан азы кандыг-бир эртемге билдинмээн айтырыгларны өөрүнге тайылбырлаан орар.

Ол шүлүк номчуурунга хөлчок ынак. Бирги курска өөренип тура, бот-тывынгыр уран чүүлдүн институт фестивалынга революсчу Куба дугайында «Төрээн чурт азы өлүм» деп шүлүктү кайы хире сеткил хайныышкынныг чугаалап турганын утпаан мен. Ам удавас болур институттуң фестивалынга Светлана бодунуң группазы-биле база-ла эки белеткенип турар.

Очур-оол ам институттуң үшкү курузунда өөренип турар. Эрткен өөредилге чылдарында ол үүгле кончуг эки өөренип, хөй-ниитинин ажылдарынга идепкейлиг киржип келген. Ол—төөгү-дыл факультединде комсомол бюрозунуң секретары. Ук ажылынга кызымак болганы-биле ону комсомолчулар ийи чыл улаштыр секретарьга соңгааннар.

Төөгү-дыл факультединиң 2, 3, 5 курстарының өөредилгези кышкы семестрниң түннели-биле 100 хуу болгулаан. Бирги курсчуларда байдал эзлээн кошкак бооп турар. Факультеттиң комсомол бюрозу оларның өөредилгезин экижидер сорулга-биле комсомолчуларның өөредилгезинин шынарын база лекцияларга кээп турарын хынаан рейдилерни чорудуп келген. Ол рейдилер багай эвес түннелдиг бооп турарын секретарь боду биске чугаалады.

Светлананың өөренип турар группаазы институтта эң эки группага санадып турар. Группаның комсомолчулары солун ажыл-херектерни кылып турарлар. Чижээлээрге, «Шак-үени чөп ажыглаары» деп темага чугаалажыышкынны олар организастаан. Студент бүрүзү эрткен неделяда үени канчаар эрттиргенин бижип демдеглеп алгаш, ол бүгүни группага түннеп чугаалашкаш, үени кым чөп ажыглаанын илередип турарлар. Хүн чурумун барымдаалавас, үени чөп ажыглап билбестерге ол дузалыг болган. Мындыг организастыг ажыл-херектерни үүгле бо группага эвес, өске-даа группаларга чугаалажып көөрү ажыктыг деп бодап турар бис.

Светлана үүгле кончуг эки өөренишчи, хөй-ниитичи эвес, харын эки спортчу. Ол конькиг секциязында кичээлдеп, хостуг шактарында өөрү-биле кады конькилеп ойнаарынга ынак. Конькилээринге оон мергежили бедип, институттуң бо эрткен кышкы маргылдаазынга ийиги черни эзлээн.

Оон күзели боттанып, ийи чыл эрткеш-ле школачы чылдарындан бээр сонуургалдыг эртеми—орус дылды уругларга боду өөредип кириптер. Кижини ажыл-херек каастаар дээри шын. Кызымак, чүткүлдүг чоруу-биле Светлана өөрүнүн, башкыларының макталын, хүндүткелин чаалап алан. Студент кыстың амыдралынга моон сонгаар улуг-улуг чедиишкиннерни күзеп каалынар.

Б. ДИРЧИН.
(Бистиң тускай корр.).

ТЕЛЕГРАФ ДАМЧЫДЫП, МЕДЭЭЛЕП, ДЫҢНАДЫП ТУР

Алган хүлээлгелерни шыңгыы күүседири дээш

ССРЭ-ниң чазааның ГФР-ниң чазаанга нотазы

Апрель 6-да ССРЭ-ниң даштыкы херектер министриниң оралакчызы В. С. Семенов Совет Эвилелинче улуг хемчээлдиг хоорааларны сөөртүп киирерин ГФР-ниң чазааның хорааны-биле холбаштыр Совет чазактың ГФР-ниң чазаанга нотазын ГФР-ниң ССРЭ-де херектеринге бүзүреттирген Г. Наупертке дамчыдып берген.

Нотада чугаалап турары болза, күрүнелер аразында үндезилээш чарган ийи таланың садыг дугуржулгазын Федеративтиг Республиканың ынчаар каржызы-биле үрээн чоруу садыг эвилелчизи болур ГФР-ге бүзүрелди чидирип, делегей эргезиниң принциптериниң бирээзи—кереэлерге шынчы болур чоруктун принцивин үреп турар. Алган хүлээлгелерни үрээриниң аргаларын делегей харылзааларының практиказынга киирер дээр орадлажыышкыннар күрүнелер аразында бүзүрешпес чорукту болдуруп, бо оралдажыышкыннар хамыктың мурнунда ол аргаларны нептередип турар кижилерге удур тургустунган туруп болурун демдеглээр дээрзин ССРЭ-ниң чазаа санап турар.

ССРЭ-нин болгаш ГФР-нин арызында оон-даа дээре болган турарын күзээр ужурлуг харылзааларны бөксырадырынче угландырган өжээнниг ажык үүлгедиг дугайында чугаа бо таварылгада чоруп турар дээрзинге Совет чазактың чигзинерин федералдыг чазактың хөделиишкиннериниң шынары болдурбайн турар деп нотада оон ынай демдеглээн.

Совет чазак болза барыын-герман тала бодунга алган хүлээлгелерин шыңгыы күүседирин мурнуку хевээр негеп, моон соңгаар эргежок чугула деп санаан үезинде ындыг хемчеглерни алыр эргени бодунга артырып турар. (СЭТА).

Чаагай сеткилдиң илерээшкини

ТРИПОЛИ. (СЭТА). Ливияның Триполи портунда «Кременец» деп совет пароход чеде берген. Чер шимчээшкининден үрелген Барка хоорайның чонунга эм аймаан, чоорганнарны болгаш чем продуктуларны ол пароход чедирип келген. ССРЭ-ниң Ливияда элчини Д. И. Заикин Ливияның кадык камгалал министри Ахмед Биштиге чораан болгаш халаптыг айыылдан качыгдаан чонга ол белекти дамчыдып бээр деп, Кызыл Крест болгаш Кызыл Чартык ай ниитилелдериниң Эвилелиниң күүскомунуң шиитпирлээн дугайын министрге дыңнаткан. Совет Эвилелиниң ол чаагай гуманныг базымы дээш чүректиң ханызындан өөрүп четтириишкинни болгаш хүлээп көрүүшкүнну Бишти ливи чазактың мурнундан илергейлээн.

Совет-финлянд эртем-техниктиг кады ажылдажылга

Эртем-техниктиг кады ажылдажылга талазы-биле совет-финлянд комиссияның тоску сессиязы Москвага март 26-дан апрель 4-ке чедир болуп эткен.

1962 чылдың майда комиссияның Хельсинкиге болуп эткен сессиязының шиитпирлериниң күүселдезиниң түңнелдерин найыралчы болгаш бот-бодун билчир чоруктун байдалынга үндүрген болгаш ССРЭ биле Финлянд Республиканың аразында эртем-техниктиг кады ажылдажылганы улам ыңай хөгжүдер талазы-биле саналдарны чугаалажып көрген.

Сески сессияның болганындан бээр эткен үениң дургузунда эртемниң болгаш техниканың янзы-бүрү адырларының талазы-биле тус-тус чедиишкиннерни совет болгаш фин эртемнериниң база тускай эртемниглериниң бот-боттарының аразынга таныжары чедиишкинниг боттанып турганын комиссия күзел ханыышкыны-биле демдеглээн.

1963 чылда Москвага ат салган протоколду өзугаар Совет Эвилели тудугунуң янзы-бүрү айтырыгларын, чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүнүң бүдүрүлгелерин, а ол ышкаш көдээ ажыл-агыйның болгаш өске-даа айтырыгларның талазы-биле совет эртемнериниң шинчилелдерин фин эртемденнерге, тускай эртемниглерге таныштыр.

Ынчаарга ол-ла үеде Финляндия чиик, ыяш, целлюлоз-саазын болгаш ыяш болбаазырадып ажылдаар үлетпүрүнүң бүдүрүлгелери-биле, көдээ ажыл-агый, тудуг болгаш өске-даа айтырыглар-биле таныжар арганы совет төлээлекчилерге тыпсыр.

(СЭТА).

Манолис Глезос Францияда

ПАРИЖ. (СЭТА). Грек улустуң маадыры Манолис Глезос ам Францияда чоруп турар. Дофинэ районда удурланыышкынның француз шиммээшкини-биле холбашкан төөгүлүг черлерге чораан. Ол, тулчуушкуннарның киржикчилери-биле ужуражып, чугаалашкан.

Скупшинаның сессиязы ажыттынган

БЕЛГРАД. (СЭТА). Улустуң Эвилел скупшиназының сессиязы апрель 7-де Белградта ажыттынган. Сессия Югославияның чаа конституциязын чугаалажып көөр болгаш хүлээп алыр.

КУБАГА УДУР СҮЛЧЭЭ

ЛОНДОН. (СЭТА). АКШ-тың болгаш Төп Американың чурттарының тускай төлээлекчилериниң чөвүлел хуралы Никарагуаның найысылалы —Манагуа хоорайда ажыттынган.

Рейтер агентилелдің Манагуадан дыңнадыгларындан илереп турары-биле алырга, куба революцияга удур демиселдиң планнарын чөвүлел хуралда ажылдап кылып турар. Төп Американың чурттарының хамаатыларының Кубаже чоруурун болгаш Кубадан келирин хоругдаарының, а ол ышкаш «куба пропаганданың», тодаргайлааргa Куба дугайында шынның нептерээрин хоругдаарының дугайында айтырыгны чөвүлел хуралдың киржикчилери чугаалажып көрүп турар.

СЕАТО „чөвүлежип, сүмележип турар"

ПАРИЖ. (СЭТА). СЕАТО агрессчи блоктуң министрлер чөвүлелиниң 8-ки сессиязы апрель 8-те Парижте ажыттынган. Ол блокта АКШ, Англия, Франция, Австралия, Чаа Зеландия, Пакистан, Таиланд болгаш Филиппиннер каттышканы билдингир болгай. Сессияның киржикчилери Төөн болгаш Барыын үүктүн аразында харылзаалар, Лаоста болгаш Мурнуу Вьетнамда байдал, «черле ынчаш Азияда коммунизмге удур демисел» талазы-биле хемчеглер дээн ышкаш ындыг айтырыгларны чугаалажып көрүп турарлар.

Парижтиң парлалгазының хайгааракчыларының демдеглеп турары-биле алырга, СЕАТО-нуң удуртукчулары болза сөөлгү үеде ол бөлүглелде чөрүлдээлериниң күштелгенинге коргуп дүвүрээш, амгы сессияны ол блоктуң «чөвүлежип, сүмележип чоруунга» ажыглаар бодаан.

Францияның премьер-министри Помпиду эге сөс чугаалаш, сессияны ажыткан.

Коммунистерни хостаар дээш

ДЕЛИ. (СЭТА). Коммунистерге удур дерзин үүлгедиглерни калбартыр деп антикоммунистиг идеегтерниң кыйгырыглары турзажок, «Индияны камгалаар дугайында хоойлуга» үндезилээш хоругдаттырган индий коммунистерни хостаар дугайында негелделерни чурттуң эң янзы-бүрү хөй-ниити болгаш политиктиг организацияларының төлээлекчилери киирип турар дээрзин «Нью эйдж» солун бижээн.

Хоругдаттырган кижилерни хостаар дугайында резолюцияның талазы-биле Барыын Бенгалияның хоойлужудуга хуралынга чоокта чаа болган санал-онаалдарның дугайын солун дыңнадып турар. Ол резолюцияны Коммунистиг партиядан бөлүк депутаттар киирген турган.

Чамдык партиялардан депутаттар, а ол ышкаш хамаарышпастар резолюцияны деткип турар. Профэвилелдериниң бүгү-индий конгрезиниң барыын-бенгалия комитеди болгаш штаттың юристериниң демократтыг ассоциациязы коммунистерни хостаар дугайында негелдени киирген деп «Нью эйдж» солун айыткан.

Коммунистиг партияның штатта чөвүлелиниң секретары Ассам чоокта чаа штаттың кол министри-биле ужурашкан болгаш хоругдаттырган коммунистерни хостаарын негээн чөвүлелдиң бижиин ол министрге түдускан деп «Нью эйдж» солун дыңнадып турар.

Глобкениң херээниң истелгези ГДР-де эгелээн

БЕРЛИН. (СЭТА). Герман Демократтыг Республиканың чиңгине прокурору Йозеф Штрейт Аденауэрниң канцеляриязының статс-секретары, шаанда идепкейлиг нацист турган Анс Глобкениң херээниң талазы-биле истелгени, хөй миллион еврейлерни, славяннарны болгаш өске-даа национаалдарның кижилерин истеп сүрүп база үзүткап турганы дээш оон кеземче харыысалгазын илередип кылырын эгелээн. Ол дугайын АДН агентилел апрель 4-те дыңнаткан. Амгы боин статс-секретарь нацисчи хоойлуларны ажылдап кылырынга болгаш амыдыралга боттандырарынга идепкейлиг киришкенин сөөлгү чылдарның дургузунда парлап келген хөй санныг документилер херечилеп турар. Ол хоойлуларны өзугаар кижилерни массалыы-биле кырып өлүрүп планныг боттандырып турган.

АДН агентилелдиң дыңнадыында айтып турары болза, Глобкениң суд истелгези-биле холбашкан бүгү айтырыгларның дугайында дугуржуушкунну чедип алыры-биле ужуражыр деп саналды бо чылдың март 21-де ГДР-ниң чиңгине прокурору ГФР-ниң чиңгине прокурорунга киирген. Ындыг болза-даа харыы мынчага чедир алдынмаан.

Үймээнчилер дүжүп берген

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Аргентинада байдал чоорту таарымчалыг болуп бар чыдар. Реаксылыг шериг кижилерниң апрель 2-де үндүрген үймээни херек кырында чылча шаптырган. Үймээнчилерниң кол даянып турган черлери дүшкен.

АП агентилелдиң Буэнос-Айрестен дыңнадып турары-биле алырга, үймээнчилерниң сөөлгү, эң улуг чөленгинижи—Буэнос-Айрестен мурнуу талаже 600 километр ырак турар. Бельграно шериг-далай базазының командылакчызы дүжүп берген дугайын апрель 5-те чарлап медеглээн. Шериг-далай базазының командылакчызы болгаш улуг дужаалдыг офицерлер Бельгранонуң чоогунда Бан-Бланкада бешки чадаг шериг полкунуң турар черинде хоругдалда чыдар.

Ындыг турбужежок, базаның бодуу үймээнчи шериглериниң холунда артпышаан. Үймээнниң чамдык киржикчилери даштыкы элчин черлеринде чаштына берген азы чурттуң иштинден дезип үнген болгаш Уругвайга база Чилиге турары-биле политиктиг хоргадаашкынны дилээн.

Дугуржулга чардынган

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Ам төлевилеп турар суг ишти-биле чоруур болгаш ядролуг чепсек-биле чепсеглээр англи флотка «Поларис» деп 100 америк ракеталарны Англияга садар дугайында дугуржулганы Вашингтонга чарган дээрзин Ассошиэйтед Пресс агентилел дыңнадып турар. Дугуржулганы АКШ-тың күрүне секретары Раск болгаш Вашингтонда англи элчин Ормсби-Гор чарган.

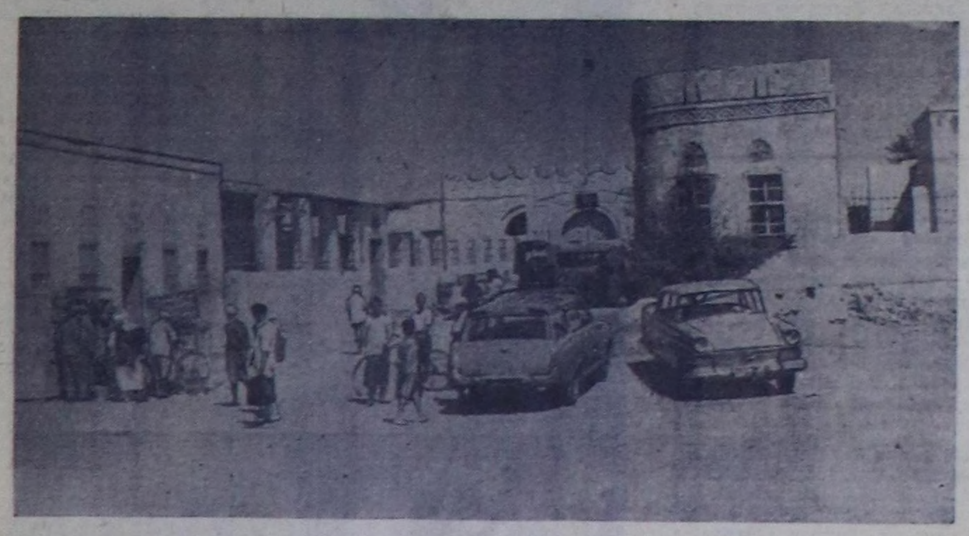

Йемен Араб Республика. Бо чурукта Ходейд деп порт хоорайда эмнелгениң бажыңнары-дыр. Ында янзы-бүрү мергежилдериниң 10 совет эмчилери ажылдап турар. Ук черниң чурттакчылары совет эмчилерден дуза дилеп, күзелдии-биле кээп турарлар.

Фотозу А. СТУПАКТЫЫ.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Шынның „шагар арызы"

Дүржок чаңныг Серенама

«Тес-Хем» совхозтуң гараж эргелекчизи Оржак Хүрен-оолович Серенаманы даштындан көөрге черле кончуг оожум, «чыткан хой тургуспас» хире кылдыр көстүр. Хөөреп олурда оон чугаазы эптиг-аянныг. Шынында ындыг эвес, «чымааранда чаң-на бар, чылбай сугда байлан-на бар» деп улустуң мерген үлегер чугаазынга ол шуут хамааржыр.

Совхозка гараж эргелекчилеп ажылдап эгелээн үезинде оон аажычаңын билбес улуска баштай дыка-ла топтуг-томаанныг кылдыр көзүлген. Каш хонуктар эрткенде оон бажынында ыыт-ла эвес ыыт, шимээн-не эвес шимээн үнүп турар апарган. Кожалары чүү болду бо дээш кулак салып дыңнаалаарга Оржак Хүрен-ооловичиниң хиренээн үнү-ле дыңналыр, стол, сандай, аяк-сава кыңгыраар, бичии уруг-дарыгның ыглашкан үнү дыңналыр. Чүвениң ужуру-даа билдинмес. Удаанда кадайы Адар-Ток дезип маңнаар эш-өөрлүг болу бергенде Серенаманың «чези холазы» ам-на көстүп келген.

Кожалары оон дугайын дораан-на чугаалажы бергеннер.

Кадайын эттей берген шимээнин дыңнааш, кем-буруу чок хөрээжен кижини ол кам-хайыра чок, араатанзыг аажылалдан чарып алыр дээш кожалары келирге, ажинн тыртыыштапкаш, база-ла кадайын эттеп уламчылай бээр.

Серенама даштыгаа кылаштап чорда, суурнун бичии оолдары безин ону көрүп кааш:

— Көрүңдерден, дүржок ашак дөө ол кылаштап чор — дижир.

— Бир катап мен оларның оглубиле ойнаар дээш чеде бээримге, ол кижи кады ойнаар эжимнин авазын эттээн тур. Уруглары ыглажы бээрге оларның кайы-бирээзин туткаш, шалага хап каарга, олары орун адаанче союп кире бергеннер. Мен-даа кортказш, үне-ле халаан мен — деп, бир оол чугаалаан.

Берт-Даг суурнун чурттакчылары, бо дүржок хулиганны чүге черле хемчег албайн, ынчап бажын эттендирип турарыл? Көдээ Совет, хөй-ниити Серенама ышкаш шак ындыг дүржок хулиганнар-биле эптеш чок демисежир хүлээлгелиг болгай.

Бо чылдың марттың бир дыштанар хүнүнде Серенама кадайын эдертип алгаш, төрели Х-нин аалынга сөңнүг чеде берген. Аалчыларны улуг хундүткел-биле хүлээп алган.

— Аалда ажы-төлүвүс ат болган боор, чоруулу — деп, кадайы аңаа кежээликтей апарганда чугаалаан.

— Мен дораан чеде бээр мен, даштын машинага барып олуруп тур — деп, Серенама кижизин сүргей ынча дээн.

Адар-Ток даштыгаа дыка үр үеде машина иштинге ашаанын кажанна үнүп кээрин манап олурган. Ынчап олурда, хүн мырыңай даглар артынче шагда-ла ажып, имиртин чоорту дужүп кел чораан. Кабина иштинге үр үеде ашаан манап олуруп келген Адар-Ток соокка донуп, шылап келгеш, машинаның сигналын эгсипкен.

Эжик халырт дээн соонда Серенаманың арны калчан-сарыг болуп хуула берген бо үне халып келген. Кандыг-даа чугаа домак чокка ол машина иштинде олурган кадайын ушта соп алгаш, кам-хайыра чокка эттей-ле берген. Ол дүржок үүлгедигни көрүп турган кижилер чүгле карак чажырар болган. Мөге-шыырак эрлер аңаа турза-даа, хулиганны тудуп, хай дивээн, чоогунга-даа чагдаваннар. Харын чүгле 10 уругларның иези «Маадыр-ие» Б — дөстүнүп шыдавайн, кандыг-даа кем-буруу чок хөрээжен кижини сокпазын оон дилеп, чанны бээрге, Серенама оон кырынче ыырар ыт дег халып келгеш, Б-ни шимчей албас кылдыр эттеп каан.

Бо кыжын, тос-тостун чыккылама соогунда, бир дүне Серенама өзирик чедип келгеш, бодунуң база-ла өөлчеглиг үүлгедиин доюлдура берген. Кадайы ол дүржок хулигандан дескеш, Серенаманың баштайгы кадайындан төрөөн оглунун өөнге чаш уруун чанагашка тудуп алган маңнап келген.

— Ачаң ынчап баар-ла болгай, кандыг-даа чылдагаан чок черге кижини сога бээр. Оон деспес болза шуут-ла өлүрүп каар дей бээр — дээн.

Даартазында чаш уругнуң эзди изип, аарый берген. Чүге дизе, Серенаманың дүржок үүлгедиинден корткаш, авазы дезип бар чыткаш, ону соокка каксыпкан. Соокка алыскан ол чаш уруг өлген.

Серенаманың хары ам бежен чоокшулай берген. Моон мурнунда дөрт кадайны чандыргаш, Серенама бодунуң каш чүүл кажар-оптуг, меге-хоозун аргаларын хереглеп турган, амыдырал-чурттаала тудары деп чогум чүл ол дээрзин билбес, аныяк кыстың бодунуң көгээзининге киирип ап, биче-даа кынчыктырбайн Адар-Токту холга киирип, кадай кылып апкан. Каш-ла айлар эткен соонда Серенама моон мурнунда кадайларынга көргүзүп чорааны араатанзыг үүлгедиглерин көргүзе берген: аныяк кыстың карааның одун кызаннадыр, аксы-думчуунун ханын төгүлдүр эттеп эгелээн. Иштиг аныяк кадайын бөөстаалап турда уругнуң төрелдери ону чарып алгаш, хомудаарга эрге-чагырга органы аңаа чогуур хемчегни көргүскен-даа! Бодунуң ол ындыг үүлгедиглери-биле кадайынын дөргүл-төрелдериниң хөөнүн каттан Серенама чут-багын, дүржок үүлгедиглерин чажырары-биле Барыын-Хемчиктен Тес-Хем районунга көжүп чедип келген.

Тес-Хем райпозунга чолаачылап ажылдап турган, база-ла үргүлүү арагалап, кадайын эттеп, кожаларынга амыр-дыш бербейн туруп берген. Карангы, хаттыг-частыг дүмбей дүнелерде оон кадайы ашаанга калчан шывык кылдыр эттедип алган, кожаларының бажынынга чаш ажы-төлүн ыгладыр эдертип алган бола келир. Серенама бодунуң ындыг дүржок үүлгедиглери-биле чоп арызынга сыныр чадааш, Самагалдай суурдан дүрген-не карак ажыт ойлап чоруткаш, «Тес-Хем» совхозка көжүп келген.

Хөрээжен кижини дорамчылаар, эргиниң чүдек-бужар артыышкыны бажындан ам-даа уштумаан Оржак Серенама кадайын эттээр араатанзыг үүлгедиглерин Берт-Даг суурда ам-даа үргүлчүлевишаан, харын оон бажы улам-на эттенип турар.

Оржак Серенама моон мурнунда дөрт удаа кадайланган. Оон эттеп-эриидээринге шыдашпайн ол кадайлары ажы-төлүн алгаш чоруй баргылаан. Оларда оон дөрт уруглары бар.

1943 чылда Серенама Улуг-Хем районнуң Арыг-Үзүүнге ийи дугаар кадайы М-ни аар кемдээшкинге таварлаштырып эттеп каарга, хөй-ниитиниң корум-чурумунуң камгалакчылары ону дораан-на тудуп алганнар. Кадайы оон эттээр-согар дүржок үүлгедиинге шыдашпайн оон чарыган. 1946 чылда база-ла бир аныяк хакас уругну кажар-оптуг аргаларын хереглеп турган көгүдүп, кадайланып апкан. Ол уруг оон дерзин дорамчылалынга шыдашпайн, чаш уруун алгаш, авазының бажыңынга чана берген турда, кежээ бажың чанынга кедеп турган, ону сегирип алгаш, дүмчүүн одура ызырып каапкан. Оон ужунда Серенама 7 чылда шиитпирген.

Хөрээн эрттиргеш, чаныр келгеш, «ам-на билиндим, хөрээжен кижилерге ам черле эргээм-даа дээспес» мен деп авыяастыг меге-хоозун сөстерни чулчуруп турган, К. дээр аныяк, чараш уругну кадайланып алган. Айдаа четпейн чораан, Серенама азыг дижин шаарартып алгаш кончуттунуп, ийи караан чидидир көрүпкеш, аныяк кадайын бак сөстер-биле дорамчылап, эттеп эриидээр чоруун үргүлчүлеп, чонну кайгадып эгелээн. К-ны ханага чыпшыр шаап, боостаалап, бажының дүгүнден туткаш бажыңдан үндүр-киир сөөртүп, тел, каржы-дерзинизи-биле аажылап келгениниң ол аарып, аңаа олургаш-ла моорай бээр апарган, аарыг кадайын Серенама каапкаш барган. К. оон соонда суг үзүп олургаш, моораар аарыы киргеш, сугже донгай дүшкеш өлген.

Оон соонда Серенама оглу биле чажыт назылыг аныяк уруг Адар-Токту көгүдүп, бешки удаагы кудазын дужуруп кадайлангаш, ам ол аныяк уругну бастып дорамчылап, дерзин үүлгедиглерин уламчылап турары ол.

Эргиниң чүдек-бужар артыышкынары мээ-медерелинден ам-даа ыраваан дүржок үүлгедиглерни кылып турар Оржак Серенамага шыңгыы хемчегни көргүзерин чоп негеп тур.

Х. ООРЖАК.
Т. САЯН-ООЛ.

Республикага АГААР-БОЙДУСТУҢ байдалы

Бөгүн республикага болгаш Кызылга булуттагылап каап турар хүн болур, республикага чамдык черлерге хар чаар, Кызылга хар шоолуг чагбас. Хат өй-тавында, чоорту дыңзыыр. Агаарның температураз: республикага—0—5, а Кызылга—0—2 градус чылыг.

Редактор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

Кинотеатрларга

АПРЕЛЬ 10-ДА

«НАЙЫРАЛ»: «Ак клык» 9.40, 11.40, «Симлеге ынакшыл» (1-ги сериязы) 1.40, 3.20, 5, 6.40, 8.20, 10 шактарда.

«ВОСТОК»: «Аът көжу-биле» 11.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Өлүмнүң чанында» (делгем экранныг) 11.15, 1.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Караң көрнүкчүнүң кызы» 2.30, 4.30, 8.30 шактарда.

АЖААЛГА КАССАЛАРЫНДА ОЙНААШКЫННЫГ САЛЫЫШКЫННАР

1963 чылдың апрель 4-те Кызыл хоорайга болган ойнаашкыннарның 41-ги тиражының

НҮҮРТЭЭР ТАБЛИЦАЗЫ

Тыва АССР-ниң бүгү ажаалга кассаларында ойнаашкынныг салыышкыннар талазы-биле счёттарның дараазында номерлеринде ойнаашкыннар таварышкан:

Счёттарның номерлери	Салыышкыннаың оргумак түүнүнге ойнаашкынның хемчээли хуу-биле	Счёттарның номерлери	Салыышкыннаың оргумак түүнүнге ойнаашкынның хемчээли хуу-биле
17	200	527	25
43	25	577	50
105	25	609	25
128	100	664	25
177	25	715	25
208	50	753	25
270	25	791	25
304	25	816	16
345	25	8412	25
370	25	882	25
415	100	952	25
453	25	991	25
491	25		

Счёттарының саны 1000-дан ажып турар ажаалга кассаларында бүгү сүрүшкек мунарның баштайгы муну ышкаш ындыг номерлиг счёттар ойнап алган. Чижээ, №№ 1017, 2017, 1043, 2043, 1105, 2105 дээн ышкаш оон-даа ыңай счёттар болур.

Комиссияның дергазының оралакчызы И. САЖИН.
Комиссияның харыысалгалыг секретары Т. ИЛЬИН.

АКШ-тың өнчүк-чөңгээзи

ПЕКИН. (СЭТА). Сишацюньдао ортулуктарның (Гуандун можу) районунга КУР-нуң агаар делгемин америк шериг самолёду апрель 8-те үрээн. Ол-ла хүн америк шериг корабль Байцюаньдан чөөн талаже (Фуцзянь можу) КУР-нуң девискээр сугларынче шургуп киргеш, аңаа бир шак хире үеде чоруп турган дээрзин Синьхуа агентилел дыңнаткан.

Бо өнчүк-чөңгээлер-биле холбаштыр шыңгыы сагындырыгны кылырын КУР-нуң даштыкы херектер министерствозунуң төлээлекчизинге төлээлеткен.

РЕДАКЦИЯНЫН АДРЕЗИ: Кызыл. Шетинкин-Кравченко кудумчузу бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының 35-24, пропаганда киллизинин 23—54, харыысалгалыг секретарьның болгаш харыысалгалыг лежурныйының 23-35, көдээ ажыл-агый киллизинин 25-38, партийжи амыдырал киллизинин 37-13, иштики информация киллизинин 20-60, чаагаа болгаш совет тургузуг киллистериниң 21-27, үлетпүр болгаш транспорт база культура амыдырал киллистериниң 22-64, бухгалтериянын 31-75, корректорларнын 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

ТС—00122. Чагыг № 121. Культура министерствозунуң типографиязы